

ЗАПОБІГАННЯ ТА БОРОТЬБА З НАСИЛЬСТВОМ ЩОДО ЖІНОК ТА ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ В УКРАЇНІ

НА ШЛЯХУ ПРИЙНЯТТЯ МЕХАНІЗМУ МІЖВІДОМЧОЇ
ВЗАЄМОДІЇ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО РЕАГУВАННЯ
НА ВИПАДКИ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК І ДОМАШНЄ
НАСИЛЬСТВО НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА/АБО МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ
В УКРАЇНІ

Підготовлено Робочою групою з
питань міжвідомчої співпраці у
сфері боротьби з насильством
щодо жінок та домашнім
насильством на місцевому рівні за
координації Моніки Косакі,
експерта Ради Європи

Червень 2016

ЗМІСТ

I. Довідкова інформація	3
II. Перешкоди з якими стикаються жертви домашнього насильства і насильства щодо жінок, під час звернення за підтримкою і допомогою в Україні	4
Перешкода 1: Відсутність інформації про наявні служби і труднощі доступу до них	4
Перешкода 2: Відсутність заходів, які гарантують безпеку і захист	4
Перешкода 3: Відсутність спеціалізованих служб підтримки і підготовки спеціалістів	4
Перешкода 4: Відсутність скоординованої відповіді	5
Перешкода 5: Недотримання конфіденційності	5
Перешкода 6: Відсутність культури довіри і поваги до жертви	5
Перешкода 7: Недоліки у забезпеченні комплексного підходу для захисту і підтримки жінок та їхніх дітей	5
Перешкода 8: Труднощі доступу жінок до засобів судового захисту	5
III. Перешкоди міжвідомчого співробітництва на регіональному та місцевому рівнях в Україні	5
Загальні принципи	6
Законодавча база	6
Інституційні засади	6
Запобігання - захист - покарання	7
Координація	7
НУО	7
Тренінги	7
IV. Рекомендаційний план міжвідомчої співпраці для комплексної відповіді на насильство щодо жінок і домашнє насильство на місцевому рівні в Україні	8
1. Вступ і визначення	8
2. Нормативно Правова база	9
3. Механізм/модель міжвідомчої співпраці	9
4. Функції механізму міжвідомчої співпраці	12
5. Ключові принципи/компоненти механізму/моделі міжвідомчої співпраці	12
6. Початок роботи та склад членів	15
7. Визначення функцій і обов'язків	19
8. Засідання	19
V. Додатки	21
Додаток I. Модель Протоколу	21
Додаток II. Стратегічне планування: Необхідні етапи для створення ефективного механізму міжвідомчого співробітництва	32
Додаток III. Огляд кращих практик міжвідомчого співробітництва у сфері протидії та боротьби з насильством щодо жінок та домашнім насильством в Україні	35

I. Довідкова інформація

Цей Звіт є результатом спільної роботи і плідної дискусії Робочої групи з питань міжвідомчої співпраці у сфері боротьби з насильством щодо жінок та домашнім насильством на регіональному та місцевому рівнях (далі - Робоча група). Створення Робочої групи було ініційоване в межах Проекту Ради Європи «Запобігання та боротьба з насильством щодо жінок та домашнім насильством в Україні» в 2015 році (далі - проект) за фінансування Швецької агенції міжнародного розвитку (SIDA). До Робочої групи входять представники органів місцевої влади (на обласному, районному і міському рівнях) з прокуратури, поліції, адміністративних судів, служб безоплатної правової допомоги, центрів соціальної допомоги і місцевих НУО двох пілотних регіонів в межах проекту: Кіровоград і Львів. Представники партнерів на національному рівні, а саме Міністерство соціальної політики, Міністерство внутрішніх справ, Генеральна прокуратура та Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, також були залучені до процесу аналізу, який проводила Робоча група.

Основою для обговорення групи стало **Дослідження перешкод, з якими стикаються жертви домашнього насильства і насильства щодо жінок під час звернення за підтримкою і допомогою в Україні**, проведене у межах Проекту Ради Європи. Метод дослідження полягав у проведенні опитувань серед жінок-жертв різних типів насильства в двох пілотних регіонах: Львові і Кіровограді. З-поміж інших питань, у звіті зазначено відсутність інформації про наявні служби і труднощі доступу до них, потребу у заходах гарантування безпеки і захисту і відсутність скоординованої відповіді між службами.

З метою сприяння обговоренню міжвідомчої співпраці, у квітні 2015 року були організовані **Круглі столи у Львові і Кіровограді**. Під час цих заходів, було створено невеликі фокус-групи, ґрунтуючись на тематичних детальних інтерв'ю з головними суб'єктами, задіяними у запобіганні насильству щодо жінок і домашньому насильству у регіонах (соціальні працівники, співробітники поліції, юристи, викладачі, представники релігійних спільнот і НУО).

Спираючись на результати обговорення у регіонах було проведено подальше дослідження для **виявлення прогалин і викликів наявної в Україні системи відповіді** насильству щодо жінок та домашньому насильству. У цьому дослідженні було підкреслено, що система скоординованої відповіді і направлення дуже розмита і заплутана, як для жертв, які сподіваються на підтримку, так і для різних служб, які повинні взаємодіяти. З метою покращення системи, експерти визначили перелік основних заходів, які необхідно взяти до уваги під час обговорення шляхів усеосяжної та скоординованої боротьби з усіма формами насильства стосовно жінок. З-поміж інших заходів, експерти запропонували розробити «протокол» міжвідомчої співпраці як належний інструмент для створення системи партнерства на регіональному/ місцевому рівні.

Під час **зустрічей Робочої групи**, які проходили 16 грудня 2015 року і 18-19 квітня 2016 року у Києві, заохочувалось подальше обговорення між ключовими зацікавленими сторонами на місцевому рівні. Під час всього процесу аналізу, члени Робочої групи були у складному становищі через **проведення реформ**: з одного боку, реформа я національного законодавства, пов'язаного з підготовкою до ратифікації Стамбульської конвенції; з іншого боку поточна реформа децентралізації влади в сфері соціальних служб. Тому Робоча група повинна знайти баланс між поточними звітами про статистичні дані і перспективами їхніх змін відповідно до можливого ухвалення змін до законодавства.

Під час першої зустрічі 16 грудня учасники мали можливість послухати презентацію експерта з Іспанії про скоординовані ради і протокол співпраці, розроблений в місті Посуело-де-Аларкон, Іспанія. Крім цього, в межах сприяння Проекту Ради Європи було модеровано структурне обговорення просування механізму міжвідомчої співпраці і комплексної відповіді на національному рівні, враховуючи вимоги Стамбульської конвенції.

Під час другої зустрічі дискусійні групи, до складу яких увійшли представники місцевих установ у сфері боротьби з насильством щодо жінок і домашнім насильством, залучились до спільного

процесу аналізу і висловили свою думку щодо різних аспектів проблеми: розподіл обов'язків серед різних суб'єктів і фінансові наслідки. Представлені Робочою групою пропозиції становлять основу для цих Рекомендацій і прикріпленого до них Протоколу співпраці між органами регіональної і місцевої влади, розроблених міжнародним експертом проекту і затверджених ключовими зацікавленими сторонами на місцевому рівні.

II. Перешкоди з якими стикаються жертви домашнього насильства і насильства щодо жінок, під час звернення за підтримкою і допомогою в Україні

(дослідження проведено у 2014)

Це дослідження було проведене в межах проекту Ради Європи «Запобігання та боротьба з насильством щодо жінок та домашнім насильством в Україні». Метою дослідження було визначити перешкоди, з якими стикаються жінки-жертви насильства за гендерною ознакою, коли вони звертаються за допомогою до державних організацій, відповідальних за вирішення проблеми домашнього насильства й інших типів насильства щодо жінок в Україні.

Метод дослідження полягав у проведенні низки опитувань жінок-жертв насильства, зважаючи на основні принципи Стамбульської конвенції. Були проведені індивідуальні опитування жінок із сільських і міських районів, які зазнали різних форм насильства, від фізичного і психологічного насильства до примусових абортів і зґвалтування. Дані були зібрані у Львівській і Кіровоградській областях, які були відібрані як пілотні регіони для участі у проекті. Завдяки цьому дослідженню були виявлені такі перешкоди:

Перешкода 1: Відсутність інформації про наявні служби і труднощі доступу до них

Жінки, з якими проводили інтерв'ю, зазначили, що їм не надавали належної, точної і достовірної інформації про різні типи доступних для них служб підтримки і правових засобів. Респонденти, як міських, так і сільських регіонів, не могли назвати номер телефону довіри. Крім того, вважається, що до деяких служб важко отримати доступ, оскільки вони не мають достатньої кількості представництв по всій країні. Зокрема, респонденти сільських районів зазначили, що медичні заклади, зазвичай, досить віддалені від місця їхнього проживання.

Перешкода 2: Відсутність заходів, які гарантують безпеку і захист

Респонденти, зокрема з сільських районів, неохочі йти з дому, незважаючи на заповідане їм насильство. Фактично, вони не вірять, що зможуть знайти притулок у місці, невідомому кривднику, і зберегти свою власність і речі на час відсутності.

Крім того, опитані жінки зазначили про відсутність своєчасного реагування з боку відповідних служб, що підвищує ризик повторення насильства щодо жертви і її дітей. За словами респондентів, правоохоронні органи і заклади охорони здоров'я часто не володіють достатніми людськими і фінансовими ресурсами для допомоги жертвам (наприклад, брак пального для автомобілів швидкої і патрульних, відсутність цілодобових послуг спеціалістів). Як наслідок, відбувається повторна віктимізація жертви, оскільки кривдника вчасно не вилучають із сім'ї і, більше за те, жертвам доводиться платити за медичну допомогу.

Перешкода 3: Відсутність спеціалізованих служб підтримки і підготовки спеціалістів

У більшості випадків опитані жінки заявляли про відсутність безкоштовних служб психологічної і юридичної підтримки. Фактично, їм часто доводиться звертатись до НУО, якщо вони бажають отримати вказану підтримку. Більше за те, спеціалісти, які допомагають жінкам-жертвам, наприклад, представники правоохоронних служб, соціальні і медичні працівники, зазвичай, не мають належної підготовки для надання підтримки, яка відповідає потребам жертв.

Перешкода 4: Відсутність скоординованої відповіді

Відповіді респондентів вказують на те, що жертв часто не направляють або направляють із запізненням до інших служб, коли вони звертаються за допомогою. Це чітко вказує на відсутність координації між службами.

Перешкода 5: Недотримання конфіденційності

Респонденти, як з міських, так і з сільських регіонів, скаржились на недотримання конфіденційності у разі звернення в поліцію або за допомогою до працівників охорони здоров'я і соціальних працівників. Відсутність належних приміщень (наприклад, окремих кабінетів), де жертви можуть повідомити про злочин без присутності сторонніх осіб. Крім того, респонденти з сільських регіонів побоюються розголошення інформації про ситуацію в їхніх сім'ях сусідам та іншим жителям села, які їх засудять.

Перешкода 6: Відсутність культури довіри і поваги до жертви

Відсутність віри жертви в систему. Опитувані жінки зазначали, що часто до них ставляться з неповагою, зверхньо, засуджують або завдають утисків, коли вони звертаються за допомогою. У багатьох випадках, спеціалісти не намагаються враховувати гендерні особливості і визнавати факт насильства щодо жінок результатом нерівності чоловіків і жінок. Зокрема, жертви асоціювали представників правоохоронних органів зі стресом, страхом і почуттям небезпеки, в той час як медичних працівників вважають не вартими довіри.

Перешкода 7: Недоліки у забезпеченні комплексного підходу для захисту і підтримки жінок та їхніх дітей

Респонденти, як з міських, так і з сільських регіонів, визнали, що вони не схильні звертатись до поліції чи за допомогою соціальних служб через страх втратити право опіки над своїми дітьми. Загалом, постраждалі діти, врешті, отримують медичну допомогу, але, як стверджувалось, вони не отримують будь-яку іншу підтримку, включаючи психотерапевтичну допомогу. Як повідомлялось, діти-свідки насильства не отримують належної допомоги для того, щоб допомогти їм впоратись з травматичним переживанням.

Перешкода 8: Труднощі доступу жінок до засобів судового захисту

Результати опитування жінок з міських і сільських регіонів показали, що вони недостатньо поінформовані про свої права подати позовну заяву і часто не можуть собі дозволити заплатити за послуги кваліфікованого юридичного представника. Досить часто жертвам бракує сміливості відстоювати свої права в суді після пережитого приниження, фізичного насильства і утиску економічних прав. Крім того, у системі необхідно передбачити надання безкоштовної юридичної допомоги жертві, враховуючи її особистий дохід, а не дохід сім'ї.

III. Перешкоди міжвідомчого співробітництва на регіональному та місцевому рівнях в Україні

(дослідження проведено у 2015)

Дослідження показує, що існує великий інтерес та стурбованість щодо масштабу та частоти випадків різних форм насильства стосовно жінок та домашнього насильства в Україні, при чому особлива увага приділяється дітям та молодим людям. Зростає розуміння того, що принцип нульової терпимості щодо насильства стосовно жінок тісно пов'язаний з ефективністю скоординованої відповіді, до якої залучені всі сторони, та спрямованої проти всіх форм і випадків насильства.

Спостерігається високий рівень обізнаності щодо необхідності забезпечення послідовності щодо запровадження зобов'язань, які стосуються належної уваги з боку державних органів, необхідності забезпечення безпеки жертв, покращення для них доступу до правосуддя та від-

повідальності кривдників. Сторони розуміють недоліки існуючої законодавчої бази та знають про необхідність забезпечення навчання фахівців, які займаються випадками насильства.

Дослідження показує, що незважаючи на неоднорідність законодавчої бази, зерна передових моделей та досвіду вже почали проростати та відображаються у відданості певних сторін, а також у важливості місцевих ініціатив.

Як видно з аналізу законів та практики, існує декілька важливих недоліків у системі скоординованої відповіді насильству стосовно жінок:

- ▶ занадто часто основна увага під час інтервенцій зосереджується на кривдникові, а не на жертві;
- ▶ залучено занадто багато різних соціальних служб, що може негативно впливати на ефективність роботи;
- ▶ правоохоронні органи надзвичайно мляво реагують на випадки насильства в сім'ї та координації своїх дій з іншими органами у таких випадках;
- ▶ послуги з охорони здоров'я не входять до системи скоординованої відповіді;
- ▶ системі скоординованої відповіді та направлень на отримання додаткових послуг бракує чіткості та зрозумілості, як для жертви, яка очікує на підтримку, так і для інших органів, які мають залучатися до цього процесу;
- ▶ службам загальної підтримки бракує людських та фінансових ресурсів;
- ▶ навіть у тих місцях де служби спеціальної підтримки жінок існують, їхня кількість є дуже обмеженою;
- ▶ відсутній відповідний механізм направлення на отримання спеціалізованої консультаційної допомоги (психологічна, правова консультація тощо);
- ▶ жіночі організації відіграють ключову роль, але вони не є частиною офіційної системи скоординованої відповіді, оскільки про них відсутні конкретні згадки в законодавстві;
- ▶ оцінка ризиків не є невід'ємною частиною системи скоординованої відповіді;

на основі зазначених висновків, було визначено такі основні заходи, які мають бути взяті до уваги під час обговорення шляхів вдосконалення системи скоординованої відповіді насильству стосовно жінок та домашньому насильству в Україні:

Загальні принципи

- ▶ необхідно запровадити чіткий підхід, спрямований на жертв і заснований на гендерному розумінні;
- ▶ система скоординованої відповіді має враховувати різні сфери, такі як запобігання та захист жінок-жертв та їхніх дітей, а також відповідальність кривдника;

Законодавча база

- ▶ для забезпечення ефективності скоординованої відповіді вкрай необхідно провести законодавчу реформу в сфері насильства стосовно жінок та домашнього насильства;
- ▶ територіальна реформа має проводитись дуже обережно, з огляду на економію ресурсів соціальних служб та наявних практик і моделей співробітництва;

Інституційні засади

- ▶ необхідно прояснити роль багатьох задіяних органів;

- ▶ необхідно розглянути можливість об'єднання деяких органів (де це доречно), зі збереженням існуючих напрацювань та професійного досвіду;
- ▶ фахівці зі сфери охорони здоров'я мають бути залучені до системи скоординованої відповіді.

Запобігання - захист - покарання

- ▶ ефективна система оцінки ризиків, до якої буде залучено усі відповідні органи, може сприяти попередженню вторинної віктимізації. У цьому напрямку вкрай важливим є досвід НУО в цій сфері;
- ▶ необхідно забезпечити відповідні людські та фінансові ресурси існуючим службам загальної підтримки, які надають жертвам фінансову допомогу, житло, роботу тощо;
- ▶ необхідно створювати та розвивати спеціалізовані служби для жертв насильства (наприклад, служби, які надають притулок та безпечне місце проживання, консультаційні служби або кризові центри);
- ▶ необхідно стимулювати подальше вдосконалення інформаційних карток, які надають жертвам конкретну інформацію щодо існуючих служб на регіональному рівні;
- ▶ корекційні програми для кривдників мають запроваджуватися у тісній співпраці зі службами підтримки жінок, правоохоронними органами, судовою владою, службою пробації, а також службою із захисту дітей та дитинства, у випадках де це доречно;

Координація

- ▶ необхідно затвердити «протокол» міжвідомчого співробітництва з метою налагодження системи співробітництва на регіональному та місцевому рівнях. Це дозволить, окрім інших позитивних результатів, забезпечити невідкладний захист у випадках загрози життю, фізичній або психологічній недоторканості, а також у випадках інших серйозних порушень прав людини;
- ▶ міжвідомчі конференції на основі певних прецедентів мають створити додаткові інструменти для більш інтенсивної підтримки жертвам в особливих ситуаціях, наприклад пов'язаних з високим рівнем ризику;
- ▶ для надання підтримки жертві та її дітям необхідно створити систему направлень та тісного співробітництва зі спеціалізованими центрами.

НУО

- ▶ роль жіночих НУО необхідно визнати офіційно, оскільки вони є надважливою складовою забезпечення ефективності роботи системи скоординованої відповіді насильству стосовно жінок та домашньому насильству.

Тренінги

- ▶ представники різних сторін мають пройти навчання стосовно позитивних результатів міжвідомчого співробітництва.

IV. Рекомендаційний план міжвідомчої співпраці для комплексної відповіді на насильство щодо жінок і домашнє насильство на місцевому рівні в Україні

1. Вступ і визначення

Метою цього плану є підтримка міжінституційного та міждисциплінарного втручання (або міжвідомчої співпраці) відповідних учасників, які безпосередньо працюють у сфері протидії насильству щодо жінок і дівчат та домашньому насильству в Україні. Він підготований на основі міжнародних стандартів¹ ефективної співпраці з урахуванням того факту, що будь-яка установа / будь-який орган самостійно не може успішно вирішити застарілі проблеми. З огляду на останні тенденції в Україні й зацікавленість уряду у просуванні вирішення проблем насильства щодо жінок і дівчат та домашнього насильства, зокрема шляхом покращення нормативно-правової бази, пропонується повністю прийняти² цей план після ратифікації Стамбульської конвенції та затвердження запропонованих змін до національного законодавства. До того часу рекомендовано розпочати (пілотну) імплементацію частини цього плану³ та її адаптацію відповідно до реалій життя країни⁴.

Насильство щодо жінок і дівчат є однією з найбільш поширених форм насильства. Воно трапляється під час збройного конфлікту, але також представлене щоденними проявами насильства.

ВАЖЛИВО!
Для того щоб усі задіяні у вирішенні цієї проблеми установи / учасники могли нормально співпрацювати, узгоджувати заходи й успішно імплементувати їх, механізм міжвідомчої СПІВПРАЦІ потрібно розглядати як **ДОДАТКОВУ ПЕРЕВАГУ** у своїй роботі, а не як додатковий обов'язок, який слід виконати

Це глобальна пандемія, яка зачіпає всі країни, всі громади, всі релігії, віри й етнічні групи⁵. Запобігання та боротьба з насильством щодо жінок і дівчат є передумовою для об'єктивного і сталого розвитку, а також важливим завданням, яке потребує негайного вирішення⁶. Насильство щодо жінок і дівчат не можна вважати простим порушенням прав людини жінок (їхньої фізичної і тілесної цілісності), тому що це має прямий вплив на все суспільство. Окремий випадок жорстокого поводження в сім'ї (випадок домашнього насильства) – це не просто страждання окремої особи, це свідчить про те, що є сім'ї, для яких насильство й загроза насильства – нормальні явища, а від цього страждають жінки, діти, члени сім'ї похилого віку, особи з обмеженими можливостями та ін.

Насильство за гендерною ознакою – це найбільш пригломшливий прояв гендерної нерівності, який здатен узвичаїтись і посилюватись. Його не можна розглядати окремо від тих соціальних норм, які регулюють гендерні відносини і які роблять такі порушення прийнятними. Найбільш поширена форма насильства щодо жінок – це насильство з боку чоловіка або сексуального партнера. Чоловіки часто вдаються до насильства як покарання за ймовірні порушення гендерних ролей. Часто воно сприймається як нормальне явище, а не злочин, при цьому звинувачення і ганьба лягають на жертв, а не на порушників. Щодня в Європі жінки стають жертвами насильства: вони зазнають сталкінгу, домагань, їх гвалтують,

¹ Сюди також належать принципи, керівні вказівки й стандарти, викладені в Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (або Стамбульській конвенції) CETS № 210. Див.: www.coe.int/conventionviolence

² Це значить укласти його у найбільш підходящій формі для офіційного ухвалення урядом України (тобто рішенням Кабінету Міністрів України) для того, щоб зробити його обов'язковим для ухвалення та імплементації на всій території країни.

³ Тобто Додаток 1 «Проект протоколу».

⁴ Це особливо важливо для створення найкращої моделі, яка відповідає реаліям країни. Хоча цей план і доданий проект протоколу (Додаток 1) є результатом спільного обговорення між численними представниками центрального й місцевого рівнів в Україні (під час спеціального семінару, проведеного з цією метою 18–19 квітня 2016 року) і проект протоколу додатково узгоджено з основними представниками судової системи, соціальних служб, служб охорони здоров'я та іншими представниками НУО або центральних установ України, лише його щоденна практична імплементація підкаже, які потрібні зміни відповідно до реалій країни і з урахуванням функцій різних наявних територіальних одиниць (а також тих, що будуть створені в майбутньому у зв'язку зі змінами, спричинені процесом децентралізації). Тим часом випадки насильства щодо жінок і дівчат та домашнього насильства стаються майже щодня, тому виконання доданого проекту протоколу також є невідкладною справою з огляду на щоденні роботи й потреби всіх залучених установ / органів.

⁵ ЄДПЛ «Боротьба з насильством щодо жінок і дівчат: Тези семестру I, липень – грудень 2014 року», опубліковано 31.07.2015. Див.: www.eidhr.eu

⁶ Висновки Ради до Загального плану заходів після 2015 року, док. Ради 11559/13, 25 червня 2013 року.

калічать, примушують до шлюбу члени їхньої ж сім'ї, стерилізують проти їхньої волі, здійснюють на них психологічний тиск і чинять жорстоке фізичне насильство в «безпечних» умовах власних домівок. Прикладів насильства щодо жінок не перелічити, його жертви – численні. Багато жінок бояться або соромляться звертатися по допомогу, а ціною мовчання часто стають їхні життя. Тих, хто наважується говорити, не завжди вислуховують.⁷

Домашнє насильство⁸ – це одна форма насильства, яка є дуже поширеною. Таке насильство чинять не тільки над жінками, а й диспропорційно по відношені до інших. Домашнє насильство – це серйозне порушення прав людини, якого можна уникнути; це будь-яка фізична, сексуальна чи психологічна шкода, яка завдана теперішнім або колишнім партнером або чоловіком / дружиною як у гетеросексуальних, так і в одностатевих парах. Шкодою вважається як постійне тяжке побиття, так і один завданий удар⁹. Воно є однією з найбільш серйозних і поширених форм насильства щодо жінок. До нього вдаються, щоб продемонструвати владу й контроль над іншою особою, що завдає серйозної шкоди здоров'ю, фізичному й емоційному, і може призвести до загибелі. Окрім фізичного каліцтва, воно викликає страх, страждання і спричинює втрату самовпевненості. Фізичне, сексуальне й психологічне насильство застосовуються, щоб посилити вразливість, викликати відчуття втрати контролю над власним тілом і почуття безнадії та сорому. Як наслідок, руйнується воля жертви та її відчуття свободи та безпеки.

Для усунення основних причин цих проблем необхідні **узгоджені заходи та міжвідомчі партнерства**. Відповідь на насильство щодо жінок і дівчат та домашнє насильство повинна бути скерована на потреби і захист прав жертв. Міжвідомча співпраця має ключове значення для ефективного попередження домашнього насильства щодо жінок та їхніх дітей. Зазвичай терміни «міжвідомча робота» і «міжвідомчі партнерства» використовуються як взаємозамінні¹⁰. Вони стосуються процесу й результатів об'єднання різних установ, які працюють над проблемою домашнього насильства щодо жінок та їхніх дітей, задля підвищення загальної ефективності завдяки такій спільній роботі. Термін «партнерство» передбачає, що всі установи мають однакові права, хоча, звичайно, вони різняться за розміром, повноваженнями, статусом, структурою, ресурсами й обов'язками. У цьому плані наголошено на важливості скерування уваги на такі відмінності, щоб урівноважити права, де це можливо, і врахувати вплив цих відмінностей на спільну роботу.

2. Нормативно Правова база

З огляду на фактичну ситуацію в Україні – проект Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» разом із низкою інших основних законодавчих актів досі потребують ухвалення – важливо наголосити, що як тільки ця удосконалена нормативно-правова база набуде чинності, відповідну частину запропонованого проекту протоколу слід доповнити відповідними пунктами, які стосуються проблем насильства щодо жінок і дівчат та домашнього насильства, згідно з цими основними законами.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!
Необхідні ЧІТКІ
КЕРІВНІ ВКАЗІВКИ
щодо запровадження
законів і процедур
для того, щоб
члени механізмів
ПРАЦЮВАЛИ
ЕФЕКТИВНО!

Також дуже важливо згадати той факт, що цей план і відповідний протокол укладені на основі міжнародної нормативно-правової бази. Сюди може належати (і не лише) Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (після її ратифікації Україною).

3. Механізм/модель міжвідомчої співпраці

Важливо зазначити, що термін «механізм» стосується будь-якої **офіційної** чи **неофіційної струк-**

⁷ «Вільні від страху, вільні від насильства – часті запитання», див.: www.coe.int/conventionviolence

⁸ «домашнє насильство» означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні, стаття 3.

⁹ ЄІДПЛ «Боротьба з насильством щодо жінок і дівчат: Тези семестру I, липень – грудень 2014 року», опубліковано 31.07.2015. Див.: www.eidhr.eu

¹⁰ Логар Р. і Марванова-Варгова Б. Ефективна міжвідомча співпраця для запобігання домашньому насильству та боротьби з ним: Посібник для навчальної підготовки інструкторів Ради Європи, вересень 2015 року.

тури, а також *протоколів, круглих столів* або *будь-якого іншого способу*, що дає змогу групі спеціалістів співпрацювати у стандартизований спосіб. Стамбульська конвенція лишається гнучкою стосовно виконання цього зобов'язання. З урахуванням обговорень і зворотних відгуків спеціалістів під час семінару, проведеного з цією метою у квітні 2016 року, щодо форми цього механізму на місцевому рівні в Україні було прийнято рішення **про формальний механізм, який імплементується за протоколом, ухваленим на центральному рівні**. Це значить, що після всіх удосконалень законодавства Міністерство соціальної політики України, яке запропоновано як ключовий координаційний орган центрального рівня, здійснить усі необхідні заходи для того, щоб привести план до остаточного вигляду (зокрема, Додаток 1 до нього – запропонований проект протоколу) і надіслати його на схвалення Кабінету Міністрів України. Коли цей протокол стане обов'язковим, почнеться його імплементация з урахуванням конкретних особливостей кожної місцевості (об'єднаних громад, міст, районів, областей). Надзвичайно важливим буде чіткий опис обов'язків і відповідальності кожної залученої установи від-

Установи-члени цього механізму повинні **СПРИЙМАТИ ЙОГО ЯК СВІЙ ВЛАСНИЙ МЕХАНІЗМ (власність) від моменту створення – це дуже важливий аспект укладення конкретних протоколів / керівних принципів або меморандумів про взаєморозуміння між членами.**

повідно до удосконаленої нормативно-правової бази. До того часу вкрай важливо зосередитись на головному – наданні узгодженої відповіді, ключових принципах, загальних обов'язках, а також необхідних спільних діях для ефективного реагування на це явище. **Розроблення плану повинно відбуватись на основі комплексного підходу, коли всі залучені установи / учасники чітко розуміють, що серйозні інституційні зобов'язання і координація є ключовими для досягнення бажаних результатів у контексті ефективної відповіді на насильство щодо жінок і дівчат та домашнє насильство.**

Щоб бути дійсно ефективним у подоланні й запобіганні насильству, механізм повинен бути націлений на пов'язані між собою соціальні питання бідності, економічної незалежності, належних житлових умов, доступного житла та інші проблеми, які виникають у жертви / вцілілих після насильства і членів їхньої сім'ї, які від них залежать. Випадки насильства можуть статися і стаються в будь-який час доби, тому можливість задовольнити невідкладні потреби жертви – це суттєвий компонент такого механізму. Якщо механізм діє ефективно (тобто члени основної команди працюють цілодобово 7 днів на тиждень), безпека жертви підвищується. Під час створення механізму важливо враховувати всі особливості й ресурси / можливості різних громад як у міській, так і в сільській місцевостях. У міських громадах така команда може мати велику кількість членів і більше ресурсів, які можна використати. З огляду на густоту населення міст жертви тут можуть почуватися у більшій безпеці, звертаючись по допомогу, з більшою гарантією анонімності. Загалом вважається, що в містах жертві доступно більше ресурсів і що це оточення допомагає жертвам легше відважитись зробити звернення. Однак фактичний стан речей у міських громадах такий, що велика кількість повідомлень і великий обсяг потреб часто перевищують дійсні можливості наявних служб. Крім того, на служби можуть впливати різні децентралізаційні процеси. Так, жертви інколи можуть опинитися в ситуаціях, коли їм потрібно самостійно піти на зустріч із судмедекспертом або коли їм потрібні спеціальні послуги з охорони здоров'я, які не належать до первинної медичної допомоги, і вони мусять проходити це все без сторонньої підтримки. Сільські громади, які також потребують збільшення ресурсів, мають додаткові проблеми, які виникають під час надання роботи з жертвами. Наприклад, невелика кількість варіантів вирішення ситуації, які можна запропонувати жертвам; між жертвами, поліцією та представниками служб, які надають послуги, існують близькі відносини; наявні усталені культурні норми, які заважають обговоренню насильства; а також часто виникають проблеми із збереженням конфіденційності жертви, яка робить відкриту заяву.

Regardless of size and Незалежно від розміру команд та їхнього місцезнаходження, всі вони повинні приділити час розробці плану та стратегії реагування на проблеми, що актуальні для їхніх демографічних структур. **Під час розробки та імплементации міжвідомчого механізму**

вкрай важливо попередньо вивчити проблеми. Це значно покращить ефективність імплементації та результати механізму та громади стосовно жертв насильства щодо жінок і домашнього насильства. Узгодженість дій допомагає гарантувати, що кожен компонент системи працює на якомога швидше покращення стану жертв, тобто щоб вони почувалися у безпеці й мали змогу скористатись повним комплексом короткострокових та довгострокових послуг на рівні громади. Ефективна відповідь на насильство задля захисту жертви також означає, що правопорушники /кривдники несуть більшу відповідальність.

Крім того, розвинений механізм ефективно здійснює нагляд за проблемами насильства щодо жінок і домашнього насильства у межах громади. Проведення механізмом такої роботи мотивує інші установи та спеціалістів ефективніше діяти в напрямі пошуку людей, котрі відносяться до групи ризику постраждати від домашнього насильства. Часто вони проводять навчання і розробляють протоколи відбору працівників, які зможуть визначати ризики і надавати послуги жертвам. Члени громади також дізнаються про суб'єкти реагування на домашнє насильство та вчать-ся довіряти їм, підвищується їхня готовність робити заяви, коли вони самі зазнають насильства, або дізнаються, що хтось зазнав насильства. Спільно члени громади починають звертати більшу увагу на домашнє насильство, що відбувається по сусідству, в релігійних установах і навіть в їхніх власних сім'ях. Така підвищена увага спонукає все більше жертв звертатися по допомогу, а також ще одним кроком на шляху до запобігання насильству в майбутньому.

Без сумніву, позитивним результатом ефективного механізму є розбудова партнерських відносин між ключовими учасниками. Таке співробітництво не лише сприяє кращій відповіді на проблеми жертв, а й полегшує роботу кожного окремого учасника, оскільки він може покласти на інших членів механізму у задоволенні деяких із потреб жертви. Це дає змогу кожному члену зосередитися більш повною мірою на своїй конкретній ролі в контексті відповіді. Наприклад, якщо у відділку поліції або лікарні присутній член команди, який працює з емоційним станом жертв, офіцер поліції може повністю зосередитися на допиті свідків, розслідуванні місця злочину і підготовці точного й повного звіту про випадок, до якого увійде необхідна суду інформація для визначення найкращого плану дій. **Присутність і участь у співпраці кожного члена є підтримкою для інших членів команди, тому що дає змогу зосередитися на своїй окремо визначеній ролі.** Якість і повнота послуг, що доступні жертві як термінова відповідь, так і впродовж подальшого вирішення справи, значно поліпшуються за наявності команди експертів, які спільно працюють над створенням найкращого можливого плану підтримки. **Таке співробітництво у плануванні та для підтримки також слугує для уникнення дублювання послуг і зусиль з-поміж суб'єктів реагування і максимально збільшує кількість доступних ресурсів.**

Здатність
ЗАДОВОЛЬНИТИ
НЕВІДКЛАДНІ ПОТРЕБИ
ЖЕРТВИ, НЕЗАЛЕЖНО
ВІД РОЗМІРУ Й
МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ
ГРОМАДИ, є суттєвим
компонентом такого
механізму

Відповідь на насильство щодо жінок і домашнє насильство на місцевому рівні може суттєво посилити розгляд проблеми на центральному рівні. Це істотно підвищить ефективність механізму шляхом імплементації нових законів, додаткового розподілу ресурсів з метою підтримки жертв і стратегічного планування сталих і ефективних послуг. Такий рівень членства відіграє ключову роль для розширення впливу і збільшення зусиль у межах громади. Завдяки перегляду та удосконаленню погоджених протоколів передбачається, що у сфері надання послуг існуватиме чітке розмежування обов'язків під час реагування на проблему насильства щодо жінок і домашнього насильства. Ефективна відповідь передбачає також всі рівні членства й активну участь із зосередженням уваги на конкретних і колективних функціях та обов'язках кожного члена. Ефективний механізм, який спирається на ідею скоординованої громадської відповіді, веде до підвищення комунікації та порозуміння між учасниками команди. Відповідь вимагає багаторівневого, міждисциплінарного підходу, який є більш ефективним за умов скоординованості та міцної довіри між учасниками команди.

4. Функції механізму міжвідомчої співпраці

Основні функції механізму міжвідомчої співпраці:

- Ефективна імплементація законів і процедур;
- надання скоординованої допомоги окремій жертві;
- покращення координація на основі підходу комплексної політики;
- уживання необхідних заходів щодо запобігання, захисту і переслідування;
- покращення необхідної спроможностей спеціалістів;
- забезпечення новою інформацією, результатами аналізів і досліджень

Члени механізму міжвідомчої співпраці повинні розуміти, що неможливо ефективно реагувати на насильство щодо жінок і дівчат та домашнє насильство в закритій системі. Задля забезпечення ефективності роботи механізму потрібно залучити членів, які розробляють програми й надають послуги шляхом взаємодії і зв'язку з іншими постачальниками послуг. Також вкрай важливо розуміти складність проблеми і передбачати результат заходів, що вживаються (зворотній зв'язок). Такий стиль роботи також може полегшити оцінювання ефективності послуг, що надаються. До ефективного комплексного підходу повинні належати стратегії як запобігання, так і відповіді. Запобігання передбачає зменшення або усунення основних причин насильства щодо жінок і дівчат та домашнього насильства і ситуативних чинників, які призводять до узвичаєння насильства або підвищення загрози його скоєння. Заходи відпо-

віді націлені на наслідки або результати випадків насильства щодо жінок і дівчат та домашнього насильства.

5. Ключові принципи/компоненти механізму/моделі міжвідомчої співпраці

Міжвідомча співпраця може набувати різних форм залежно від доступності ресурсів, інфраструктури й ключових учасників конкретної громади (тобто від рівня децентралізації установ і послуг, наявності НУО як постачальників послуг тощо). Незалежно від розміру громади та різноманітності її потреб, існують певні обов'язкові компоненти, які слід розробити й включити, щоб механізм став дієвим.

Безпека жертв. Це перше і найважливіше завдання. Під час розробки й імплементації відповіді через рішення, протоколи і заходи безпека жертви повинна бути на першому місці. З міркувань безпеки слід продумати дії на кожному рівні механізму. Будь-яка відповідь жертві повинна містити оцінку поточної та майбутньої безпеки. Під час розробки плану безпеки для кожної жертви необхідно визначити ступінь насильства і причини погіршення ситуації. Жертви не завжди готові або здатні піти від кривдника. Зазвичай більшість жертв відповідає, що не бажає руйнувати шлюб, сім'ю чи втратити домівку. Вони просто хочуть, щоб припинилося насильство. Жертви можуть повертатися знову і знову, поки у них не буде достатньо ресурсів, щоб звільнитися від насильства. З цієї причини члени механізму повинні бути готові до такого вибору і завершити оцінювання ризику та планування безпеки для жертви. У прийнятті рішень під час розробки плану дій безпека жертви повинна бути основою умовою. Гарантування механізмом безпеки є головною складовою допомоги жертвам.

Доступність. Через дуже терміновий характер реагування на випадки насильства щодо жінок і домашнього насильства **механізм повинен функціонувати безперервно**, особливо служба термінової відповіді. Щойно команда сформована і готується надавати допомогу у справах, основне значення має цілодобова доступність до її послуг. Склад членів команди може змінюватися відповідно до потреб і можливостей, але на кожне звернення завжди повинна бути надана термінова відповідь. Жертві необхідно багато сили й сміливості, щоб нарешті звернутися по допомогу, і відсутність підтримки може заподіяти більшу шкоду, ніж відмова від звернення взагалі.

Прийняття рішень із жертвою в центрі. Будь-яке втручання слід розглядати через призму того, що забезпечить найбільшу безпеку відповідній жертві. Постійне прийняття рішень із максимальним урахуванням інтересів жертви може бути важчим, ніж здається. Часто жертви можуть приймати рішення, які не відповідають баченню вирішення проблеми членів механізму,

або жертви можуть вирішити не йти шляхом, який, як здається, максимально відповідає їхнім інтересам. З такими справами може бути важко працювати, і, як наслідок, у членів команди можуть виникнути сильні почуття розгубленості й безпорадності. Однак важливо розуміти, що жертва, яка пережила насильство, може бути нездатною чітко думати, бути наляканою і пригломшеною через запропоновані варіанти розв'язання проблеми; жертва також може приймати рішення, тому що краще розуміє небезпечність ситуації, на відміну від сторонньої особи. На механізм покладено обов'язок пропонувати варіанти допомоги, надавати підтримку і ставитися з розумінням до жертви, але не брати на себе відповідальність за неї приймати рішення, а тим більше нав'язувати свої рішення, бо вони нібито кращі для жертви. Утім, це особливо важливий і делікатний момент, і якщо мова йде про переслідування правопорушника, слід дотримуватися положень національного та міжнародного законодавства. Відповідно до законодавства, поліція уповноважена порушити справу, як тільки жертва заявить про випадок; навіть якщо наступного дня вона забажає відкликати заяву, поліція не повинна зупиняти провадження у справі. Таким чином, беручи до уваги принцип поміщення жертви в центр під час розгляду ситуації, ми не повинні допускати помилкового тлумачення можливої прийнятої провідної правової практики – принципу нетерпимості до насильства також повинен завжди дотримуватися.

Конфіденційність. Недоторканність приватного життя і збереження конфіденційності жертв слід оберігати, незалежно від розмірів громади. Жертви можуть не звертатися по допомогу через страх, що дізнаються всі сусіди, у громаді або місцеві релігійні общини (для прикладу представники церкви/мечеті, т.д.). Часто вони соромляться й одно-значно бояться осуду інших. Найімовірніше, не-надання жертвам гарантій збереження конфіденційності стає причиною того, що вони не звертаються по допомогу, яка їм так необхідна і на яку вони заслуговують. Якщо жертвам не забезпечити конфіденційність під час звернення по допомогу, існує ймовірність, що вони вирішать лишитися в умовах насильства, незалежно від наслідків. Важливо розробляти, дотримуватися та посилювати політики та процедури щодо конфіденційності

на всіх рівнях надання послуг задля забезпечення їх доступності та безпеки жертви. Інколи це може передбачати перегляд або зміну місцевої або державної політики у питаннях використання персональних даних і процедур та законів, які захищають право жертв на недоторканість приватного життя. Принцип збереження конфіденційності стосується не лише членів механізму, а тому його повинні дотримуватися всі, хто надає послуги і допомогу жертвам, які звертаються по допомогу до будь-якої громадської служби. Деталі випадку слід тримати в секреті й оберігати від розголошення на всіх рівнях надання послуг жертвам. Інколи принципи й процедури служб можуть суперечити принципу збереження конфіденційності. У такій ситуації члени механізму, а також за необхідності місцевий/регіональний або центральний уряд, повинні відреагувати швидко й належним чином.

Відповідальність правопорушника. Правопорушників потрібно змусити нести відповідальність за свої дії, якщо існує хоч якась надія на зміни в динаміці насильства в межах сімейних, або близьких до таких відносин. Така відповідальність має багато форм і може бути підтримана або помилково послаблена відповіддю механізму. Одним із найбільш важливих моментів притягнен-

ДОСТУПНІСТЬ СЛУЖБ є надзвичайно важливою. Захист і додаткові необхідні послуги слід надавати 24/7. Незалежно від розміру й місцезнаходження громади, всі відповідальні структури (у тому числі, але не тільки, поліція місцевої ради, служба охорони здоров'я, правоохоронні органи, соціальні й освітні служби) ПОВИННІ НАДАВАТИ ЕФЕКТИВНУ ПІДТРИМКУ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ ЖЕРТВИ.

Таким чином, замість того щоб лишати жертву наодинці зі своїми проблемами і змушувати ходити від одного місця до іншого у пошуках допомоги, відповідальні установи повинні вжити необхідних заходів із надання невідкладної та ефективної підтримки. БЕЗПЕКА ЖЕРТВИ повинна враховуватися разом із аспектом КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ.

Працівники служби повинні УНИКАТИ ВТОРИННОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ жертв / вцілілих після насильства, а також приділяти НАЛЕЖНУ УВАГУ ЗАПОБІГАННЮ насильству та ЗАХИСТУ осіб, які потерпіли від будь-якої форми насильства щодо жінок і дівчат та домашнього насильства.

ня кривдника до відповідальності за насильство є первинна відповідь і серйозність ставлення до нього. Домовленості або врегулювання будь-якого питання щодо випадку насильства легко можуть бути сприйняті порушником як згода з його власним обґрунтуванням насильства. Українською важливо, щоб механізм надавав відповідь у спосіб, який чітко відповідає законодавству та праву громадян жити без насильства і щоб за жодних обставин насильство не виправдовувалося. Поза цією філософською відповіддю на насильство перебувають судові й правові санкції, які застосовуються у відповідь на вчинення насильства. Необхідно показати, що домашнє насильство не є прийнятним явищем у сім'ї і що воно завжди матиме постійні та реальні наслідки.

Узгодження дій з іншими. Узгодження дій має ключове значення для успішності механізму. Кожен член повинен поважати, розуміти й підтримувати всіх інших членів механізму в їхній роботі. Кожен член долучається до команди зі своїми конкретними завданнями й обов'язками, відмінними від тих, які мають інші члени. Ефективна команда визнає таку індивідуальність і розуміє та цінує значення позиції кожної установи, незалежно від різниць між ними. Механізм повинен приділяти постійну увагу розвитку кадрів і ставитися з повагою до роботи кожного працівника задля побудови ефективної та об'єднаної команди, яка не потребує ані контролю, ані шефства з боку будь-якої спеціальної організації і на яку не здійснюється сторонній вплив.

Ресурси. Хоча доступність ресурсів буде значно різнитися для громад, у межах надання відповіді жертвам повинен бути розроблений основний набір необхідних послуг підтримки. Одна окрема відповідь не є достатньою для задоволення потреб жертви. Незважаючи на брак досконалих послуг, кожна громада повинна визначати, що їй доступно – які саме ресурси і діяти спільно з іншими громадами у напрямі спільного надання послуг для забезпечення максимально можливої підтримки й гарантування того, що наявні послуги ефективні і достатні, щоб жертва дійсно вирішить крок уперед для вирішення своєї проблеми.

Розширення відповіді. Значна частина роботи механізму повинна бути присвячена покращенню відповідей і ресурсів, які надаються жертвам насильства щодо жінок і дівчат та домашнього насильства. Щойно склад членів сформовано та початкові протоколи й процедури набули чинності, керівний комітет механізму повинен почати проведення регулярних засідань задля обговорення окремих відповідей, які надаються жертвам. Ці обговорення повинні бути зосереджені на процедурах, дотриманих від моменту звернення до закриття справ. Під час розгляду слід урахувати, як було зроблено звернення, як було активовано команду, наскільки втручання відповідало потребам жертви, а також визначити будь-які недоліки у здійсненні реагування та обговорити послуги й ресурси, які було надано жертві. Ці обговорення повинні бути чесними й відкритими, а також повинні визначити всі напрями, що виявилися ефективними, всі перешкоди, які виникли на шляху відповіді, будь-який брак підтримки й послуг, що надаються жертві, і те, як було задоволено потреби жертви. Механізм повинен взяти на себе важливі функції визначення недоліків у ресурсах і відповідях, доступних жертві у громаді, обговорення видів послуг і підтримки, необхідних для спільного розроблення командою рішень щодо розширення доступних ресурсів. Це може передбачати звернення до інших органів / установ або груп, які діють у громаді, проводять навчання з питань протидії домашньому насильству наявним постачальникам послуг з метою посилення спроможностей і розвитку партнерства з нетрадиційними постачальниками послуг задля створення різносторонньої і повністю залученої спільноти підтримки жертв. Окрім зосередження на окремих справах, посилення й розширення послуг, покращення координації команди, механізм повинен також розглядати більш глобальні потреби. На наступному етапі заходів, які вживаються в межах імплементації плану повної спільної відповіді, слід розглянути такі питання, як робота з громадою, кампанії із запобігання насильству й санкції для кривдників, а також визначення підтримки будь-якого рівня політики та змін, необхідних для кращої роботи над проблемою в цілому. Ці додаткові питання слід вирішувати в межах системи регулярних запланованих засідань із представниками місцевого самоврядування; вони вказують на можливі шляхи представлення потреб і рішень до центрального уряду задля повної участі у розгляді проблеми насильства щодо жінок/дівчат та домашнього насильства на всіх рівнях.

Сталість. Механізм повинен розробити потужну інфраструктуру для команди таким чином, щоб

за будь-яких змін стосовно членів і працівників організацій / установ структура команди лишається чіткою і непорушною. До механізму належать представники установ, тому він повинен бути організований у спосіб, який дасть змогу чітко визначити функції та обов'язки кожної установи, протоколи й процедури самої команди і формат зустрічей, переглядів справ та інших завдань, які члени виконують щомісяця. Склад членів механізму буде змінюватися відповідно до того, як працівники організацій / установ будуть займати і звільняти посади, але якщо інфраструктура групи міцно сформована, суттєвих збоїв у наданні жертвам допомоги не буде. Одним із обов'язків цієї команди є гарантування того, що інші члени організацій / установ розуміють принцип дії механізму та його місію, тобто наявна інституційна підтримка. Кожна організація / установа повинна взяти на себе зобов'язання висувати для механізму членів, відданих і свідомих щодо процесу й мети механізму. Надання підтримки на рівні організацій / установ, не кажучи вже про роботу кожного члена команди, зробить можливими тривалий розвиток і ефективність задоволення потреб жертв. Рішення й протоколи не можна ухвалювати на основі побажань та інтересів конкретних членів. Їх слід приймати базуючись на потребах та зацікавленості кожної організації / установи, що входить до складу механізму. Обов'язки кожної установи слід встановити й закріпити шляхом ухвалення меморандуму про згоду з кожним членом команди. Необхідно досягнути чіткості у визначенні функцій, обов'язків і протоколів у межах відповіді для кожної ключової установи і дотримуватися її під час розробки й імплементації цього механізму. Така чіткість гарантує, що у випадках зміни у складі команди установа й надалі працює ефективно й узгоджено.

6. Початок роботи та склад членів

Опираючись на кращі практики та досвід роботи механізмів міжвідомчої співпраці в різних країнах, пропонується що відповідний механізм співпраці має складатися з наступних елементів.

а) **Рівень прийняття рішень** [або **Керівний комітет (КК)**]. Керівний комітет складається з представників високого рівня кожного з інститутів, установ, організацій в рамках механізму (староста/мер, голови Департаменту/Управління з питань охорони здоров'я, національної поліції, суду, прокуратури на регіональному/місцевому рівнях і т.д.). Вони мають право приймати рішення, затверджувати спільні дії (узгоджені плани, стратегії, ресурси і т.д.), а також приділяти особливу увагу моніторингу механізму роботи. Важливо, щоб для ефективного функціонування механізму цей комітет був у статусі приймати рішення про алокацію необхідних ресурсів, в тому числі фінансових, на необхідні заходи та функціонування самого механізму. Тому передбачається, що керівний комітет, який буде створений на міському або регіональному (обласному) рівні, як уже подекуди існуючі Комітети з питань сім'ї, гендерної рівності, попередження насильства в сім'ї, торгівлі людьми, демографічної політики, що сьогодні існують на регіональному (область, район), та міському рівнях.

б) **Технічний рівень реагування** [або **Міждисциплінарна команда з технічних питань (МКТ)**] Мульти-дисциплінарна технічна група складається фахівців, які безпосередньо відповідають за питання насильства щодо жінок та домашнього насильства в межах роботи свої інститутів, установ, організацій та є залученими до механізму співпраці (тобто співробітник поліції, що працює на місцях з випадками домашнього насильства та насильства щодо жінок, представник спеціалізованого медичного персоналу, співробітники соціальної служби, прокуратури, судів, представник судово-медичної експертизи і т.д.). Члени МКТ знають, як мати справу з конкретними випадками, і вони мають право реагувати на спеціальні випадки насильства з метою захисту жертви, та ініціювання кримінального переслідування кривдника / правопорушника, де це необхідно, реалізації спільних профілактичних заходів і т.д. Зважаючи на те, що до складу МКТ входять представники інститутів, що працюють на місцях в критичних ситуаціях із жертвами насильства та кривдниками, пропонується створити МКТ на найнижчій адміністративно-територіальній одиниці.

Від початку жертва може звернутися до будь-якого члена команди, який погодився і взяв на себе обов'язок допомогти жертві й скерувати її до найбільш підходящого члена механізму для реа-

гування на її найбільш нагальні потреби, для прикладу шелтери, транспортування жертви та її/ його дітей до іншого міста/громади, створення спеціального плану безпеки. Відповідь повинна передбачати початкову розмову із жертвою для з'ясування рівня безпеки й інших нагальних потреб. За відсутності невідкладних потреб головну увагу слід звернути на ширші довгострокові потреби, задоволення яких дасть змогу жертві жити вільно від насильства, таких як для прикладу: довгострокове місце проживання, опіка про дітей, працевлаштування.

Початком роботи МКТ команди може бути відповідь на термінову ситуацію або випадок насильства. У таких ситуаціях відповідати повинен **головний склад членів МКТ команди** з термінового реагування. Більша робоча група механізму (тобто з питань зайнятості, освіти тощо), ймовірно, не буде залучена до початкової допомоги і зосередиться більшою мірою на веденні справи і довгострокових потребах жертви. Однак можливі випадки, коли їхнє залучення потрібне для термінової відповіді, тому вони повинні вміти швидко реагувати на запит і завжди бути готовими дати відповідь.

Загалом членами/головним складом «команди термінової відповіді» є наступні представники:

- ▶ поліція та інші правоохоронні структури;
- ▶ служби охорони здоров'я;
- ▶ соціальні служби (і, можливо, призначена особа від місцевої громади для узгодження наступних кроків);
- ▶ та Координатор КВТ (для прикладу назначений соціальний працівник місцевої громади, назначений регіональними, або місцевими органами влади)

Оскільки насильство щодо жінок і домашнє насильство може статися скрізь, незалежно від того, чи живе потенційна жертва в селі, районі або великому місті - для механізму важливо, щоб забезпечити наявність такого негайного реагування у всіх адміністративних одиницях країни. Так як метою механізму є надання повної відповіді на основі потреб окремої жертви, потрібен координатор механізму, який виконуватиме роль контактної особи. Можливо, у невідкладних випадках найкраще на цю роль підійде соціальний працівник, назначений місцевою громадою, при цьому обов'язок координації й активації керівного комітету покладено на старійшину / мера. Ця особа відповідальна за звернення до інших членів і координацію зустрічей і дій механізму загалом. Для досягнення максимально ефективного реагування всі члени команди термінової відповіді повинні бути задіяні й відповідати на потреби жертви спільно. Необхідно терміново зв'язатися з координатором і співробітником поліції, які одразу після початкової відповіді та оцінки залучать до справи медичну, соціальну і правову служби¹¹.

Щойно кризовий момент подолано, жертві гарантована безпека і першочергові потреби задоволено, виникає необхідність у розширеному підході до ведення справи для відповіді на довгострокові потреби. Для питань такого типу склад членів слід розширити з урахуванням підходу у веденні справи та всіх потреб жертви і її дітей. Членами механізму, які відіграють ключову роль в обранні цього широкого підходу для підтримання безпеки і добробуту жертви, є:

- ▶ представник служби надання притулку;
- ▶ персонал служб зайнятості;
- ▶ персонал освітніх служб;
- ▶ соціальна допомога / підтримка;
- ▶ відділи захисту дітей;
- ▶ координаційні центри з гендерних питань;
- ▶ медично-судовий персонал.

¹¹ Деталі щодо початку роботи та двох рівнів механізму подано в Додатку 1 до цього плану, в розділі 8.

Жертва може спочатку вступити в контакт з будь-яким представником інституту/служби/організації, що входить до складу команди механізму. З цієї причини координація механізму міжвідомчої співпраці є ключовою, адже механізм захисту жертви активується в різних рівнях. Саме тому повинен бути **координатор механізму**, який служить в якості контакту. Найкраще, якщо така роль координатора **Мультидисциплінарної команди термінового реагування**, особливо в екстрених випадках, буде надана працівнику соціальної служби, що працює на рівні громади. Він / вона буде нести відповідальність за координацію будь-яких випадків насильства з основними членами команди МКТ, а також для подальшого розгляду справи і координації інших членів МКТ для покриття довгострокових потреб жертв, що пережили насильство. Координатор МКТ повинен звітувати тарості новоствореної територіальної громади/меру повідомляючи про всі проблемні питання та випадки, пов'язані з роботою МКТ Старости/ Мери, у свою чергу, представлятимуть голос МКТ на рівні прийняття рішень, тобто на рівні керівного комітету (КК). Для того, щоб отримати найбільш ефективну відповідь, особливо у кризовій ситуації, всі члени команди повинні бути активізуватися і реагувати в тандемі на потреби жертви. Координатор МКТ і співробітник поліції повинні бути першою групою реакції на випадок насилля щодо жінок/домашнього насилля. Як наступний етап, повинні бути задіяні представники служби охорони здоров'я, інші правоохоронні органи, т.д. Теж рекомендується, що керівний комітет, який скликається на вищому рівні, на міському чи обласному рівні, визначає людина, щоб відповідала б за координацію усіх заходів (проведення зборів і координування усіх членів команди). Це керівна / координуюча роль може бути надана Голові КК, (для прикладу меру міста чи губернатор області).

Першою є екстрена відповідь жертвам, яка стосується термінового гарантування безпеки, невідкладних ситуацій, системної підтримки і прийняття рішення певного типу, яке може передбачати розміщення в притулку, переселення до сім'ї в іншій громаді або інші заходи із планування безпеки належать до компетенції команди термінової відповіді (МКТ). Під час вторинних відповідей потрібно зосередити увагу на ширшому колі питань – прийнятті стратегічних рішень, таких як надання довгострокового житла, турбота і підтримка для дітей, надання роботи, консультаційні послуги для жертви і забезпечення ресурсами, щоб жертва мала вільне від насильства життя, що входить до компетенції Керівного комітету (КК).

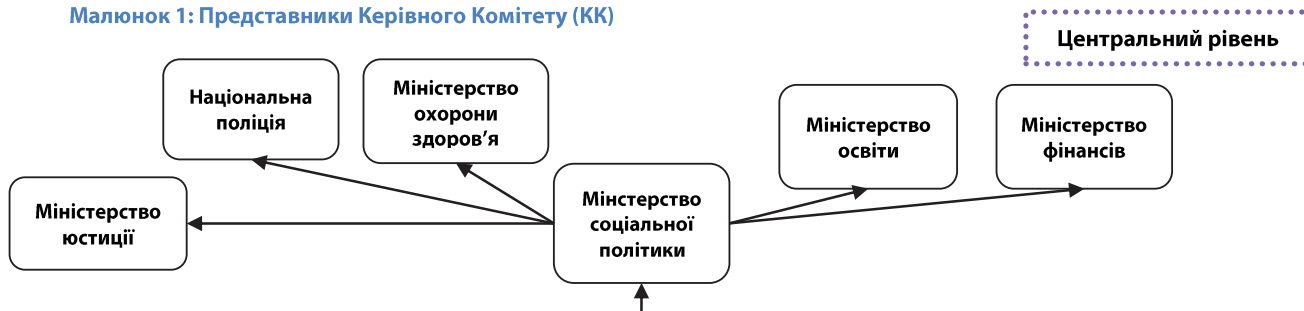
Як згадувалося раніше, Керівний комітет відповідає за прийняття рішень та відповідних наказів, де це необхідно. Існуючі прогалини у наданні послуг, у законодавстві та підзаконних актах, у механізмі міжвідомчого співробітництва – повинні пріори тетовані, як на локальному, так і на центральному рівнях. Місцеві громади покликані реагувати безпосередньо на місці на потреби жертви, але повне розуміння та підтримка необхідно, щоб лобювалось керівним комітетом на обласному рівні, а в подальшому на центральному.

Окрім термінової і довгострокової відповідей на потреби жертв, механізм має постійне завдання переглядати наявні протоколи й процедури забезпечення їхньої ефективності, переглядати кількість і тип справ, що відкриваються у кожній громаді, оцінювати доступність і визначати недоліки у послугах та засобах ефективної відповіді. До цих засобів можуть належати нове, розширене законодавство, фінансова й політична підтримка та заходи із запобігання насильству (повноваження комітету). Хоча такий перегляд не повинен проводитися обов'язково щотижня або місяця, його слід виконувати регулярно та детально з розглядом усіх питань і проблем, як на рівні команди термінової відповіді, так і на рівні керівного комітету.

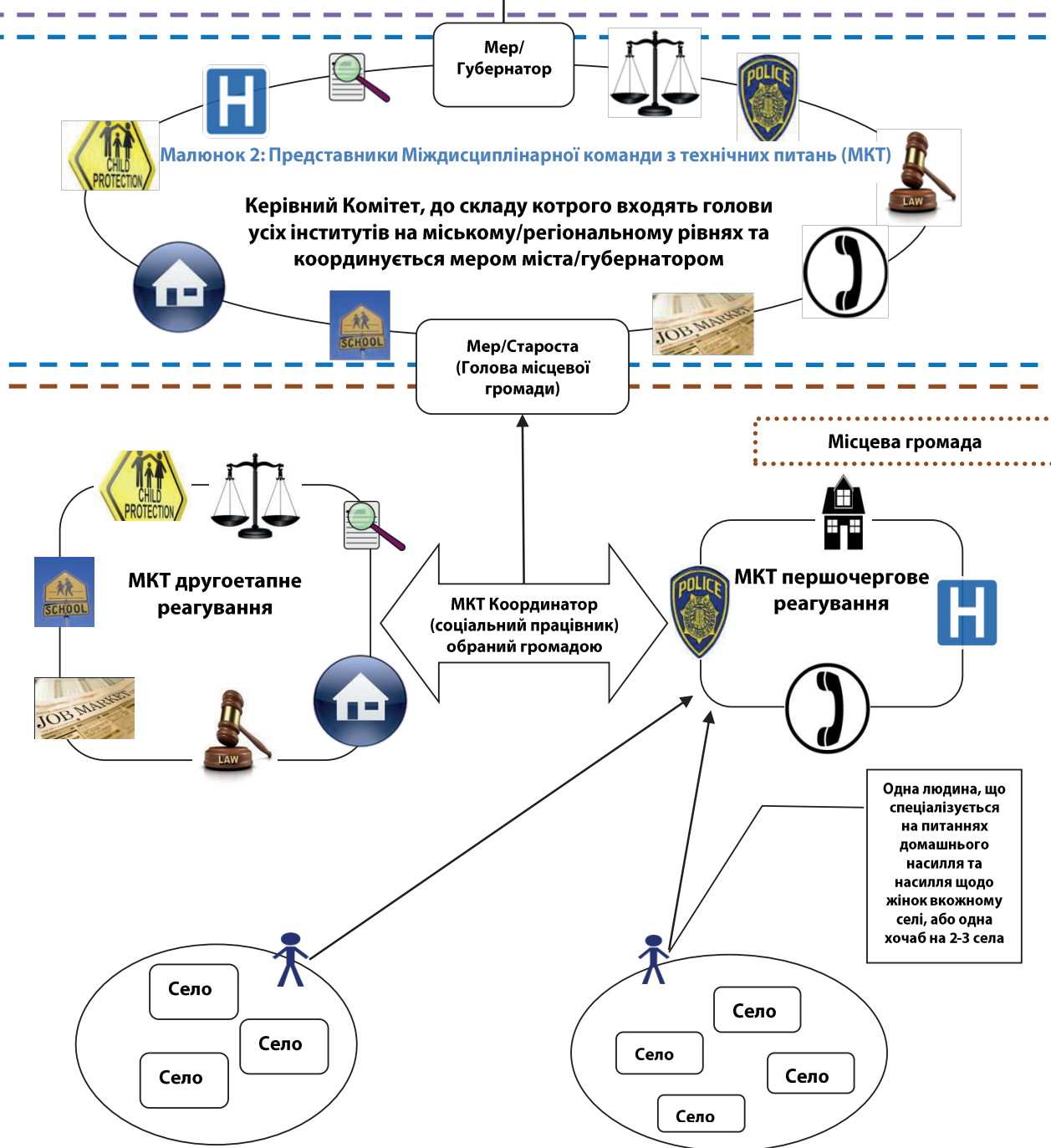
Приймаючи рішення для активації механізму міжвідомчої співпраці, вкрай важливо пам'ятати, що жертви насилля потребують негайної підтримки, незалежно від того чи вони живуть в маленькому селі чи у великому місті. Фахівці, котрі відповідальні за справи управління, що займається жертвами насильства «повинні бути дуже чітко і добре підготовлені, щоб негайно реагувати і забезпечити необхідну підтримку під час будь-яких випадків пов'язаних з насильством щодо жінок, або домашнім насильством, повідомлень або звітів інциденту. Крім того, реакція і підтримка залежить від наявних ресурсів (людських, фінансових та інфраструктурних). Забезпечення жертві життя вільного від страху та насилля, залежать від здатності механізму уміти використовувати всі наявні ресурси, а також планувати і мати право приймати рішення

ня для виділення додаткових ресурсів, для реагування, управління і вирішення справ, а також для більш ефективного вирішення проблеми насильства щодо жінок. У той час як фахівці, члени команди механізму співпраці, з кожної установи/управління відповідають за справи на **рівні спеціаліста**, керівники тих же відомств повинні відповідати за інші питання, пов'язані з ресурсами і ефективним функціонуванням механізму, **на рівні прийняття рішень**.

Малюнок 1: Представники Керівного Комітету (КК)

Малюнок 2: Представники Міждисциплінарної команди з технічних питань (МКТ)

Малюнок 3: Дії механізму візвідомчого співробітництва

7. Визначення функцій і обов'язків

У кожного члена механізму є своя сфера компетентності, уваги й професійної відповідальності у межах відповіді на випадки насильства щодо жінок і домашнього насильства. Інтереси й обов'язки одного члена команди часом можуть суперечити обов'язкам та інтересам іншого члена. **Щоб уникнути зайвих конфліктів і покращити співпрацю команди, важливо, щоб функції та обов'язки представника кожного органу були чітко визначені для кожного її члена і щоб кожен член знав, розумів і поважав погляди інших членів.**

Визначення функцій та обов'язків кожного члена, незалежно від рівня залучення, є важливим для успішності й ефективності відповіді загалом. Для розробки повного, вичерпного підходу до відповіді на насильство щодо жінок і домашнє насильство, кожен член повинен бути включений і належним чином представлений у протоколах, принципах і відповідях, які розробляються та імплементуються.¹²

8. Засідання

Організація регулярних запланованих засідань з регулярними інтервалами – важлива складова ефективного механізму (КК та БКТ комітетів). Ці засідання повинні бути заплановані заздалегідь, і всі члени команди відповіді повинні надати їм першочергове значення. Ці засідання дають змогу розглянути поточні приводи для занепокоєння, визначити рішення для наявних проблем, покращити відповідь необхідною мірою та спланувати майбутнє розширення механізму і його відповідь на проблеми насильства щодо жінок і домашнього насильства. Засідання повинні бути добре сплановані та проведені у спосіб, який уможливорює оптимальне використання часу й досвіду кожного члена.

Оскільки існують різні визначені рівні членства в механізмі на різних рівнях прийняття рішення (першочергове термінове реагування та другорядні дії – як описано у попередньому розділі 6 та далі роз'яснено у розділі 8 Протоколу у додатку I¹³), на засіданнях необхідно розглядати потреби кожного рівня.

Спеціальні засідання МКТ:

Ці засідання можуть скликатися координатором для розгляду потреб ведення конкретної важливої справи. Під час таких засідань можна розглядати справи, приводів для занепокоєння або потреб команди відповіді чи інших типів термінових, специфічних проблем. Інформацію, одержану на спеціальному засіданні, слід повідомляти за необхідності всім членам МКТ (у всьому складі) на наступному із регулярних запланованих засідань.

Регулярні/Щомісячні засідання:

Команда термінової відповіді і повна робоча група повинні збиратися регулярно у визначений час щомісяця. На щомісячних засіданнях слід розглядати проблеми ведення конкретної справи, а також загальної відповіді членів команди. Усі члени МКТ повинні відвідувати ці засідання, брати повноцінну участь у веденні справи і процедурному обговоренні, а також повідомляти групі новини стосовно будь-яких змін у послугах, доступних жертвам насильства щодо жінок і домашнього насильства.

Щоквартальні засідання:

Рекомендується, що регулярні/щоквартальні засідання слід проводити для представників керівного комітету, вони повинні бути присвячені поточному визначенню потреб у послугах і ресурсах та відповіді на них для повного розгляду насильства щодо жінок і домашнього насильства у межах громади. Керівний комітет повинен:

1. переглядати зібрані дані стосовно кількості звернень, одержаних громадами;

¹² Навіть у Додатку 1 до цього плану розділ 10 «Функції та обов'язки» не є повним, а лише поданим як зразок. Він може бути завершений лише після ухвалення запропонованих правових змін.

¹³ Як описано у розділі 8 «Рівні міжвідомчого співробітництва»), механізм складається з двох різних рівнів: Керівного комітету (КК) – це рівень прийняття рішень механізму та Міждисциплінарна команда з технічних питань (МКТ) – це рівень фахівців механізму.

2. отримувати огляди ресурсів, які використовуються, і інформацію щодо браку ресурсів (від МКТ представників);
3. надавати рекомендації для вирішення наявних проблем;
4. розглядати проблеми стосовно правових приписів та імплементації.

Керівний комітет повинен бути поінформований щодо стану справ і продовжувати здійснювати контроль і підтримку механізму, та у випадку необхідності залучати представників КК (для прикладу Голову Району або губернатора), слугувати ланкою з центральним урядом для забезпечення надійного обміну інформацією стосовно проблеми й ефективної відповіді.

V. Додатки

Додаток I. Модель Протоколу

[Зразок] ПРОТОКОЛ МІЖВІДОМЧОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ЖІНОК І ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ [вказати територіально одиницю в межах якої прийнятий протокол]¹⁴

Підписано сьогодні, __. __.201_ року [вказати дату], між:

1. СТОРОНИ

Сторонами цього Протоколу є інститути і організації, які займаються проблемою насильства стосовно жінок¹⁵ і домашнього насильства на місцевому рівні в Україні. До них належать : **(i) координуючі інститути** (наприклад, спільнота / муніципалітет, громада, район, область); **(ii) правоохоронні органи** (наприклад, поліція – дільничні інспектори поліції, дільничні офіцери поліції, поліцейські дільниці для дітей, органи прокуратури; суди; та інші установи / організації, які надають правову безоплатну допомогу); **(iv) служби системи охорони здоров'я** (наприклад, сільські медичні пункти, медичні відділення невідкладної допомоги, пункти медичної допомоги / медичні кабінети; стоматології; районні лікарні; міські лікарні; спеціальні медичні заклади); **(v) соціальні служби** (наприклад, експерти в галузі соціальної допомоги; центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; установи соціального обслуговування спеціального призначення; притулки; управління соціального захисту населення); **(vi) служби освіти** (такі, як: шкільний психолог, соціальний педагог; система дошкільного виховання, система загальноосвітніх шкіл; відділи освіти); **(vii) НУО** (наприклад, місцеві НУО, національні НУО, правозахисні організації).

Сторони, що підписують Протокол, [Перелік інститутів, перерахованих нижче, не є вичерпним так як перераховує лишень ті інститути, які існують на сьогоднішній день, проте можуть змінюватися (інститути на рівні об'єднаних територіальних громад, на рівні міста і т. д.) і деякі інститути на регіональному рівні (наприклад, на рівні області), з якими вони співпрацюють. Хоч протокол пропонує встановити міжвідомче співробітництво на місцевому рівні, частина повноважень делегується з центрального рівня. Зважаючи на взаємодію інститутів місцевого та центрального рівнів, останні повинні бути включені до списку Сторін:

1. Спільнота ... [вказати точну назву інституту], розташований у ... [вказати точну адресу, місцерозташування], в особі ... [вказати повне прізвище та ім'я представника] на посаді керівника / міського голови [вказати правильну назву посади представника];
2. Поліція ... [вказати точну назву місцерозташування], розташована у ... [вказати точну адресу], в особі ... [вказати повне прізвище та ім'я представника] на посаді голови відділу [вказати правильну назву посади представника];
3. Медичний заклад ... [вказати точну назву місцерозташування], розташований у ... [вказати точну адресу], в особі ..... [вказати повне прізвище та ім'я представника] на посаді керівника медичного закладу [вказати правильну назву посади представника] тощо.
4. ....[Доопрацюйте відповідно до потреб Вашої територіальної громади]

Згадані вище сторони домовились про наступне:

¹⁴ Ви можете прийняти рішення зберегти єдиний заголовок для протоколу по всій країні (як це представлено вище) або за бажання додати до назви протоколу назву об'єднаної територіальної громади, якою він буде підписаний (тобто замість «Україна» можна написати «у Кіровограді», «у Львові» і т. д.). Ми високо цінуємо вашу думку.

¹⁵ Термін жінки включає в себе також дівчат віком молодшим 18 років. Детальне роз'яснення понять «домашнього насильства» та «насильства щодо жінок» подано в Стамбульській конвенції та буде прописано в національному законодавстві, зміни до якого уже розроблені.

2. ЦІЛІ

Цілями цього Протоколу є:

- a) Прийняти комплексний підхід шляхом встановлення необхідного партнерства та співробітництва між усіма організаціями / установами-учасниками, відповідальними за боротьбу з насильством стосовно жінок і вирішення проблем домашнього насильства в Україні.
- b) Захистити жінок та дівчат і всіх членів сім'ї від усіх форм насильства стосовно жінок і домашнього насильства.
- c) Надати допомогу жертвам від насильства стосовно жінок домашнього насильства.
- d) Забезпечити реагування на невідкладні випадки (такі, як криза), а також на інші випадки, визначені та/або зареєстровані будь-яким із залучених учасників-сторін цього міжвідомчого співробітництва.
- e) Забезпечити кримінальне переслідування кривдників (а після притягнення кривдників до відповідальності за їхні дії, забезпечити додаткове покарання через спеціалізовані програми для кривдників з ціллю зменшити ризик повторних правопорушень такого виду).
- f) Сприяти спільній діяльності із запобігання, інформування та підвищення обізнаності про насильство стосовно жінок та дівчат і домашнє насильство.

3. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Суть цього Протоколу полягає в тому, щоб надати затверджену письмову процедуру, встановлену для всіх відповідальних місцевих органів влади стосовно того, ЩО треба зробити, ЯК і КОЛИ, щоб визначити і забезпечити адекватне реагування на потреби жертв постраждалих від насильства, а також кримінальне переслідування кривдників. Цей Протокол є робочим інструментом, який розроблено і погоджено усіма сторонами, які його підписали (як зазначено вище в розділі 1) для систематизації та координації їхньої роботи. Він призначений стати «Загальним інструментом» або «Керуючим інструментом» в їхній діяльності із запобігання, захисту та кримінального переслідування, щоб належним чином вирішувати проблеми насильства стосовно жертв та карати кривдника.

4. ЗАКОНОДАВЧА БАЗА

Цей Протокол підготовлено і підписано на підставі постанови Кабінету Міністрів №___, від ___.__.20__ року [зазначте правильне посилання і назву державного Акта, на основі якого цей Протокол базується, чи на основі якого є обов'язковими підготовка та реалізація основних принципів Протоколу в Україні. У випадку, якщо будь-яка регіонально-територіальна одиниця має на меті підписання даного Протоколу про співпрацю, вона може це зробити і на своєму рівні, не очікуючи прийняття окремих постанов Кабінету Міністрів, чи інших законодавчих актів].

Терміни, що вживаються в цьому Протоколі, застосовуються відповідно до визначень, наведених у наступних Законах України: [тут зазначте правильні посилання і назви відповідних законів. Для прикладу: проект Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 року; Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 року ; проект Закону України «Про поліцію і поліцейську діяльність» від 16 вересня 2014 року (поданий на розгляд Верховної Ради України 26 січня 2015 року після перегляду) і т.д..].

Цей Протокол розроблено на основі європейських стандартів і принципах комплексного підходу з протидії та боротьби з домашнім насильством (комплексна політика, запобігання, захист і кримінальне переслідування) Ради Європи до запобігання та протидії насильству стосовно жінок і домашньому насильством, зокрема на статтях 7, 9 та 18 Стамбульської конвенції.

5. ЗАГАЛЬНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

- a) Сторони (як зазначено в розділі 1 цього Протоколу) вживають необхідних заходів для прийняття і реалізації ефективного і скоординованого підходу, який охоплює всі відповідні заходи щодо запобігання та боротьби з насильством стосовно жінок і домашнім насильством у _____ [зазначте назву відповідного населеного пункту, тобто м. Кіровоград або м. Львів], забезпечуючи комплексний підхід.
- b) Сторони повинні мати чітке і загальне розуміння того, що серйозні інституційні зобов'язання і координація відіграють ключову роль у досягненні бажаних результатів для ефективного реагування на насильство стосовно жінок і домашнє насильство.
- c) Сторони гарантують, що встановлений (за допомогою цього Протоколу) «механізм» надає всім можливість: (i) співпрацювати професійно і стандартизовано у сфері протидії насильству стосовно жінок і домашньому насильству у реальних умовах (ii) та завдяки попередньому узгодженню і повної підтримки усіх структур приєдналися до співпраці шляхом підписання Протоколу. _____ [зазначте назву відповідного населеного пункту, як зазначено в п. 5/а].
- d) Сторони гарантують, що всі вони беруть на себе зобов'язання і повною мірою долучаються до активної участі на всіх рівнях співпраці цього механізму (як запропоновано в наступному розділі 8 цього Протоколу) шляхом виділення необхідних ресурсів і часу.
- e) Сторони гарантують, що вони правильно розуміють і реалізують основні принципи міжвідомчого підходу, як зазначено в розділі 7 цього Протоколу. У центрі уваги всіх заходів, які здійснюються на основі ефективної співпраці між усіма сторонами, в центрі уваги повинні бути права жертв.
- f) Сторони вживають необхідних заходів, щоб відобразити у своїх спільних планах, стратегіях, діях тощо основні принципи, визначені Стамбульською конвенцією, що стосуються: (i) *Запобігання* – послідовні заходи для подолання основних причин насильства стосовно жінок і домашнього насильства; зміна ставлення, гендерних ролей і стереотипів; (ii) *Захисту* – створення спеціалізованих служб підтримки для жертв та їхніх дітей; (iii) *Кримінального переслідування кривдників* – забезпечення продовження кримінальних розслідувань і проваджень, навіть якщо жертва відкликає скаргу; і (iv) *Комплексних політик* – ефективних, скоординованих і всеохоплюючих політик стосовно всіх відповідних заходів із запобігання та боротьби з усіма формами насильства щодо жінок.

6. ОБОПІЛЬНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Сторони цього Протоколу погоджуються повністю розглядати і реалізовувати такі обопільні зобов'язання:

- a) Заходи, які вживаються відповідно до цього Протоколу, повинні¹⁶:
  - ґрунтуватися на гендерному підході до розуміння¹⁷ насильства стосовно жінок і домашнього насильства та зосереджуватися на правах людини та безпеці жертви;
  - ґрунтуватися на комплексному підході, який ураховує відносини між жертвами, кривдниками, дітьми та їхнім ширшим соціальним оточенням;
  - бути спрямованими на уникнення повторної віктимізації жертви;
  - ураховувати особливі потреби вразливих осіб, у тому числі дітей-жертв, та бути доступними для них;
  - не повинні залежати від готовності жертви висунути обвинувачення або свідчити проти будь-якого кривдника.

¹⁶ Відповідно до опису, наведеного у статті 18 Стамбульської конвенції.

¹⁷ Термін «гендерне розуміння» означає, що проблема насильства стосовно жінок не розглядається як «гендерно нейтральна», але як проблема, яка стосується гендерної нерівності та дисбалансу влади між жінками і чоловіками в нашому суспільстві. Сприяння гендерній рівності та припинення влади і контролю над жінками повинні бути основними цілями загальних і спеціалізованих служб підтримки (включаючи, серед іншого, ті, які будуть членами механізму міжвідомчого співробітництва). Для отримання додаткової інформації ви можете також звернутися до «Інструкції з підготовки тренерів з ефективного міжвідомчого співробітництва щодо запобігання та боротьби з домашнім насильством» Ради Європи, складеної Р. Логар і Б. Марвановою-Варговою у вересні 2015 року.

- b) Сторони, які є членами механізму, сформують два його рівні, як описано в розділі 8 цього Протоколу.
- c) Сторони будуть активізувати відповідні структури механізму для невідкладних випадків (таких, як криза), а також для будь-якого іншого випадку, про який повідомив або який визначений будь-яким із членів цього Протоколу.
- d) Сторони забезпечуватимуть краще функціонування створеного механізму міжвідомчого співробітництва шляхом підготовки необхідних процедур для зв'язку, обміну інформацією, розробки додаткових керівних принципів і процедур для розгляду справ тощо, відповідно до їхньої потреби або необхідності під час спільної роботи.
- e) Сторони зобов'язуються займатися задоволенням потреб жертв / потерпілих від насильства стосовно жінок і домашнього насильства 24 години на добу 7 днів на тиждень (на основі 24/7).
- f) Сторони зобов'язуються проводити спільні заходи з підготовки кадрів для кращого розуміння і правильного виконання функцій механізму міжвідомчої координації (як описано в розділі 9 цього Протоколу).
- g) Сторони зобов'язуються серйозно займатися збором відповідної інформації та статистичних даних, пов'язаних з випадками насильства стосовно жінок і домашнього насильства, і обмінюватися ними відповідно до необхідних принципів (дотримуючись конфіденційності жертви і забезпечуючи дотримання вимог іншого національного законодавства про статистику, персональну інформацію і збір даних, а також виконуючи вимоги статті 11 Стамбульської конвенції). Необхідно поважати права жертв на захист даних, коли особиста інформація передається іншим міжвідомчим групам, дотримуючись принципу конфіденційності.
- h) Сторони зобов'язуються переглядати й оновлювати встановлений механізм залежно від змін, які вносяться в законодавство, а також зважати на створення нових структур або вдосконалення існуючих як результат структурних змін у країні (для прикладу процесу децентралізації). Гнучкість¹⁸ моделі також має важливе значення і повинна відображати конкретні потреби і контекст _____ [вказуйте назву відповідного населеного пункту, як зазначено в п. 5/а].

7. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ МІЖВІДОМЧОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Сторони цього Протоколу зобов'язуються в повному обсязі дотримуватися і застосовувати основні принципи механізму міжвідомчого співробітництва, встановленого шляхом підписання цього Протоколу. Незалежно від того, наскільки великим або малим є населений пункт або наскільки різноманітними є його потреби, існують певні необхідні елементи, які необхідно розробити і включити, щоб зробити цей механізм функціонуючим. Крім гнучкості й відокремленості, механізм міжвідомчого співробітництва повинен включати такі основні елементи:

- a) **Індивідуальний підхід до жертв насильства.** Усі постачальники послуг, залучені до механізму міжвідомчого співробітництва у боротьбі з насильством стосовно жінок і домашнім насильством, в першу чергу приділяють увагу правам і потребам жертв насильства, надаючи їм центрального значення. Беручи до уваги принцип індивідуального підходу до жертв, ми не повинні допустити неправильного тлумачення можливих затверджених передових юридичних практик – також дуже важливо дотримуватися принципу нульової терпимості до насильства.
- b) **Безпека жертв.** Безпека жертв має першочергове значення. У розробці й реалізації заходів реагування необхідно розглянути питання безпеки і включити оцінку поточної та майбутньої безпеки у всі рішення, протоколи і відповіді, які ініціюються на кожному рівні роботи цього механізму.

¹⁸ Гнучкість потребує правильного розуміння. Вона означає, що частиною механізму можуть бути всі існуючі структури, установи, НУО, які працюють у які безпосередньо працюють з проблемою насильства стосовно жінок та/або домашнього насильства.

- c) **Доступність.** Через непередбачуваність випадків насильства стосовно жінокі домашнього насильства механізм повинен бути доступним у будь-який час, зокрема для його членів рівня негайного реагування (24/7). Зокрема, представники МКТ, що працюють з наданням первинної допомоги (такі як представники поліції, медичної допомоги, соціальні представники).
- d) **Конфіденційність.** Незалежно від того, наскільки великим або малим є населений пункт, необхідно дотримуватися анонімності та конфіденційності жертв. Конфіденційність не обмежується тільки членами механізму (в межах Протоколу) і повинна розглядатися в масштабі всіх існуючих служб реагування на випадки насильства щодо жертв, котрі шукають підтримки від тієї чи іншої служби населеного пункту.
- e) **Відповідальність кривдника.** Кривдників необхідно притягнути до відповідальності за їхні дії. Одним із найважливіших факторів притягнення кривдника до відповідальності за насильство є первинне реагування і серйозність, з якою таке реагування здійснюється. Украй важливо, щоб механізм забезпечував реагування таким чином, щоб безпосередньо дотримуватись закону, права громадян на життя без насильства і щоб насильство не могло бути виправданим за жодних обставин.
- f) **Координація і партнерство.** Координація є ключем до успішного механізму. Механізм міжвідомчого співробітництва передбачає своєчасну співпрацю і координацію між інститутами / організаціями-членами.
- g) **Комплексні послуги.** Процедури втручання і перенаправлення, а також заходи захисту вимагають міждисциплінарного підходу, який ґрунтується на уніфікованій методології роботи.
- h) **Колективне управління.** Правила, що стосуються моделі міжвідомчого співробітництва і перенаправлення, стратегії та плани дій, включаючи планування, здійснення, моніторинг та оцінку програм, повинні розроблятися на основі колективної роботи та спільних погоджених рішень, включаючи внесок з боку бенефіціарів (у випадках де це доречно).
- i) **Відповідальність і право власності.** Будь-які втручання / організації повинні забезпечити підзвітність співробітників (включаючи заходи) з метою реалізації і виконання узгоджених програм / правил і дотримання цих керівних принципів у їхній роботі. Механізм повинен «належати» місцевому органу самоврядування (муніципалітет / район) з точки зору керування і створення команди. Місцевий муніципалітет та інші члени команди повинні визначити, як саме адаптувати механізм до їхнього власного середовища і спільноти, одночасно підтримуючи основні елементи, необхідні для досягнення успіху.
- j) **Стандартизовані протоколи.** Важливою частиною створення ефективного механізму співпраці є розробка, впровадження і дотримання стандартизованих протоколів для реагування на випадки насильства стосовно жінок і домашнього насильства. Ці протоколи будуть одним із перших питань порядку денного встановлення механізму, яке повинно вирішуватися колективно і прозоро.
- k) **Стратегічне планування.** Правила, які стосуються реагування на ці явища, необхідно перевести на рівень міжінституційних загальних стратегій, з конкретно-окресленими цілями та заходами.
- l) **Цілісність.** Незважаючи на зміни (в тому числі політичні) або плинність кадрів, після встановлення механізму співпраці члени повинні забезпечити всі умови для реалізації та підтримки такого підходу. Механізм складається з представників організацій, а не з окремих членів, і повинен мати таку структуру, яка чітко визначить функції та сфери відповідальності кожної організації, протоколи і процедури для самої команди і формат засідань, аналіз випадків та інші завдання, які члени виконують періодично. Одним з обов'язків і завдань відповідальної ключової особи, призначеної представниками різних членів механізму, є забезпечення обізнаності інших осіб організацій таких осіб-представників про механізм і його місію, тобто існування інституційної підтримки та цілісності.

8. РІВНІ МІЖВІДОМЧОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Сторони погоджуються з тим, щоб організувати механізм міжвідомчого співробітництва на двох рівнях:

- a) Керівний комітет (КК)** – це рівень прийняття рішень механізму. КК буде складатися з представників вищих рівнів кожної зі сторін, які погодилися підписати цей Протокол (ті ж особи, які будуть підписувати його). КК має право приймати рішення, регулярно проводить засідання кожні ____ місяці [зазначте регулярність засідань КК; рекомендовано проводити засідання КК кожні три місяці] і приймає необхідні рішення залежно від ситуації і останніх змін, що пов'язані із цими явищами. КК схвалює спільні дії (узгоджені плани, стратегії, ресурси тощо), приділяє особливу увагу моніторингу роботи механізму і вирішенню основних проблем на вищому рівні (якщо потрібно – також і в центральному уряді).
- b) Міждисциплінарна команда з технічних питань (МКТ)** – це рівень фахівців механізму. МКТ складається зі спеціалістів від кожної зі сторін, які погодилися бути членами механізму шляхом підписання цього Протоколу. На базовому рівні МКТ складається хоча б з одного поліцейського, медичного працівника, експерта у галузі соціальної допомоги та шкільного психолога. Залежно від розміру населеного пункту і територіальної організації, членами МКТ можуть також бути фахівці з надання безоплатної правової допомоги, фахівець центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; прокурор і представник спеціалізованої НУО, розташованої у відповідній області [кожна зі Сторін протоколу повинна чітко зазначити хто входить до складу МКТ та бере участь у її засіданнях, відповідає за роботу протоколу]. МКТ знає, як вирішити конкретну ситуацію, і має повноваження реагувати з метою захисту жертви / потерпілого, кримінального переслідування кривдника, реалізації спільних заходів запобігання тощо. Після врегулювання кризових / невідкладних ситуацій і забезпечення безпеки жертв (разом з іншими принципами роботи механізму, які чітко визначено в розділі 7 цього Протоколу), члени МКТ направляють справи до інших установ, які можуть задовольнити довгострокові потреби жертв / потерпілих щодо повернення до життя без насильства завдяки підтримці й ресурсам (працевлаштування, освіта, житло, інші допоміжні соціальні послуги тощо). МКТ регулярно збирається раз на місяць [зазначте регулярність проведення засідань залежно від доцільності], а також за потреби залежно від розгляду справи.

Обидва ці рівні потребують ефективної координації не лише на самих рівнях, а й між ними. Координація членів МКТ буде ініційована _____ [зазначте правильну посаду голови координуючої організації в межах цього Протоколу, тобто керівника / міського голову місцевої ради _____]. Він/вона буде також відповідати за проведення засідань МКТ, а також за подальше надання рекомендацій і задоволення потреб цього керівного органу на вищих рівнях влади [Сторони Протоколу можуть зазначити/надати тут більше конкретики, назвавши всі рівні (або інші установи на верхніх рівнях), де представник координуючої організації може мати право представляти керівний орган, звітувати чи надавати свої рекомендації. Координацію на обласному рівні пропонується віднести до відповідальності Управління соціального захисту Міністерства соціальної політики України.]

Координація членів МКТ буде ініціюватися поліцією, коли мова йде про вирішення питання розгляду конкретної справи (позачергові засідання). У цей же час координація роботи членів МКТ після регулярних засідань (відповідно до опису, наведеного в п. 8/b) буде ініціюватися фахівцем, призначеним від координуючої організації (тобто соціальним працівником, призначеним керівником / міським головою). Він/вона буде відповідати за ведення протоколів засідань, а також за поширення / розповсюдження необхідної інформації / рекомендацій як результатів засідання МКТ серед членів МКТ, а також за надання їх координатору Керівного комітету.

9. СФЕРИ МІЖВІДОМЧОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Сторони погоджуються динамічно взаємодіяти одна з одною з метою ефективного виконання функцій міжвідомчого співробітництва через:

1) Запобігання насильству: доступ до інформації, освіта та тренінги та підвищення обізнаності. Сторони погоджуються вживати послідовних заходів, які викоринюватимуть основні причини насильства стосовно жінок і домашнього насильства. Додаткові заходи, спрямовані на зміну ставлення, гендерних ролей і стереотипів, будуть також частиною дійського механізму запобігання насильству. Конкретні дії для підтримки цієї функції включають, серед іншого:

- a) *Інформаційно-просвітницьку роботу* – за допомогою засобів масової інформації, випуску різних інформаційних матеріалів / буклетів тощо. Інформаційно-просвітницька робота повинна охоплювати не тільки надання (потенційним) жертвам насильства необхідної інформації про можливості захисту і доступність різних послуг (медичних, психологічних, юридичних), а й робити акцент на освітній діяльності, спрямованій на «дестигматизацію» (уникнення осуду) жертв насильства – щоб жертви насильства стосовно жінок і домашнього насильства не боялися, що їх осудуватиме і звинувачуватиме суспільство.
- b) *Підвищення компетентності фахівців* – діяльність з підготовки різних фахівців з питань запобігання цим явищам і підвищення обізнаності людей про них є досить важливою. Конкретні цикли тренінгів стосовно ідентифікації жертв також є частиною профілактичної роботи, оскільки раннє виявлення потенційних небезпечних випадків насильства полегшує втручання порівняно з тими випадками, коли насильство відбулося і повторилося кілька разів. Підготовка й інформація про існуючу законодавчу базу, а також про національні та міжнародні стандарти у сфері боротьби з насильством стосовно жінок і домашнім насильством також дуже важливі і забезпечують підтримку на етапі запобігання насильству.
- c) *Регулярні заходи / кампанії щодо підвищення обізнаності* — шляхом залучення різних учасників. Скоординовані заходи щодо підвищення обізнаності населення дуже важливі, і це означає не просто розробку узгодженого календаря, а й координацію та спільне використання ресурсів і підтримання ролі механізму для цієї мети. Розробка конкретних планів дій тут є дуже важливою. У цьому випадку сторони можуть домовитися також про оцінку планів дій і лобіювання їхнього фінансування для того, щоб перетворити їх на корисні інструменти, які легко реалізувати на практиці. Роль НУО, що працюють у сфері виявлення, превенції та протидії насильству щодо жінок та домашнього насильства є також дуже важливою.

2) Захист, оцінка ризику, менеджмент та інтервенція. Сторони погоджуються вжити послідовних заходів, які дадуть змогу поліпшити існуючі послуги / структури, що надають послуги із захисту, а також створити спеціалізовані служби підтримки для жертв та їхніх дітей. Тут конкретні кроки включають, серед іншого:

- a) *Складання карти існуючих служб і постачальників послуг*, які виконують функцію захисту жертв / потерпілих та інших членів сім'ї, залежних від них. Таке відображення ситуації також може описувати функції постачальників послуг і визначити наявність загальних і спеціалізованих служб підтримки¹⁹.
- b) *Оцінка ризиків справи й управління ними* – мобільна група, яка складається з представника поліції, лікаря і соціального працівника або психолога, може проводити оцінки ризиків для жертви та її/його утриманців і продовжувати розгляд справи. Надання належних послуг за необхідності – на основі оцінки ризику будуть вжиті конкретні заходи для лікування жертви і задоволення її потреб (із дотриманням принципів індивідуального підходу до жертви, як зазначено у відповідному попе-

¹⁹ На основі конкретних визначень, що містяться у Стамбульській конвенції

редньому розділі цього Протоколу). Захист повинен включати всі необхідні кроки до моменту, поки справа не буде вважатися вирішеною [Сторони цього Протоколу можуть розробити додаткові допоміжні документи, щоб краще координувати свою роботу. Чітке визначення та керівні принципи щодо «успішного вирішення справи» можуть бути одними з документів, які необхідно розробити відповідно до міжнародних стандартів і кращих практик у цій сфері.]²⁰. Потреби (або прогалини), визначенні шляхом створення карти (крок 9/2/а), необхідно перетворити у конкретні дії щодо створення необхідних спеціалізованих служб підтримки для жертв / потерпілих від насильства.

- c) *Розробка стандартних операційних процедур (СОП)* – чіткі СОП необхідні для ефективного управління справами і забезпечення необхідного захисту. СОП можуть розроблятися спеціально для заходів втручання поліції, служб системи охорони здоров'я та соціальних служб. Це зовсім не означає, що немає жодної необхідності в чіткій стандартній процедурі щодо дій механізму в: (i) надзвичайних/кризових ситуаціях і (ii) в інших ситуаціях, коли встановлено потенційний випадок насильства або жертва повідомила про (повторний) випадок насильства стосовно жінок або домашнього насильства²¹.
- d) *Оновлені статистичні дані про кількість випадків, розгляд справ тощо* – збір інформації й статистичних даних і проведення регулярного аналізу ситуації є надзвичайно важливим кроком для підвищення ефективності роботи механізму, а також для досягнення успіхів в боротьбі з цими явищами. Незважаючи на те що існує потреба регулювати питання про збирання даних на національному рівні, сторони цього Протоколу погоджуються вести постійний облік даних і статистику ситуацій, урегульованих на основі міждисциплінарного підходу. Спосіб, як краще вирішити цю проблему шляхом розгляду міжнародних стандартів, а також за умови дотримання принципів спільної роботи (як зазначено в розділах 6 і 7 цього Протоколу) буде описаний у конкретному керівному документі, який складуть сторони цього Протоколу, на пізнішому етапі.
- e) *Діяльність щодо підвищення компетентності* – фахівці, які працюють у різних установах, що забезпечують захист жертв потерпілих від насильства загальні й спеціалізовані служби підтримки) повинні вести постійну діяльність щодо підвищення компетентності (без відриву від роботи), особливо що стосується стандартів їхньої роботи і забезпечення ефективного лікування і захисту.

3) Кримінальне переслідування кривдників та програми для кривдників. Сторони погоджуються вживати необхідних заходів, що надають можливість продовжувати проведення кримінального розслідування і провадження, навіть якщо жертва відкликає скаргу. Кривдники повинні бути покарані за свої дії, і це покарання має відповідати національній законодавчій базі (до якої незабаром буде внесено зміни), а також міжнародним положенням з урахуванням принципу нульової терпимості до насильства. Деякі з кроків, які цей механізм здійснює для виконання цієї функції, наступні:

- a) *Ідентифікація кривдників* – хоча існують чіткі процедури ідентифікації особи як кривдника, всі члени механізму можуть підтримувати роботу поліції для виявлення потенційних кривдників. Персонал медичних і соціальних служб (наприклад, сімейний лікар або соціальний працівник) може відігравати дуже важливу роль, особливо зважаючи на роботу, яку вони проводять із сім'єю.
- b) *Покарання та кримінальне переслідування кривдників* – спеціалізовані й уповнова-

²⁰ Сторони цього Протоколу можуть розробити додаткові допоміжні документи, щоб краще координувати свою роботу. Чітке визначення та керівні принципи щодо «успішного вирішення справи» можуть бути одними з документів, які необхідно розробити відповідно до міжнародних стандартів і кращих практик у цій сфері.

²¹ Ці види керівних принципів / процедур можуть розроблятися сторонами, які підпишуть цей Протокол, після набрання ним чинності.

жені установи повинні розробити і прийняти рішення про покарання кривдника відповідно до скоєних дій і зібраних доказів. Удосконалена національна законодавча база, міжнародні принципи, а також ключові європейські стандарти, вже згадані в цьому протоколі, повинні використовуватись як інструкції для здійснення цього кроку.

- с) *Реабілітація кривдників завдяки спеціалізованим програмам* – коли кривдник відбуває покарання, він також має право на проходження спеціалізованих програм для кривдників. Робота із кривдниками не є альтернативою, а доповненням до правових санкцій з метою допомогти кривднику змінити свою агресивну поведінку, уникнути рецидивів, а також захистити жертв. Сторони цього Протоколу будуть вживати необхідних заходів для створення карти існуючих програм / центрів, які можуть надавати спеціалізовану допомогу кривдникам, і запросять такі служби співпрацювати з механізмом. Якщо такі програми відсутні, координуюча організація донесе цю потребу до відома центрального уряду з метою знайти рішення.

4) Координація. Ефективна координація діяльності з метою більш ефективного вирішення проблеми насильства стосовно жінок і домашнього насильства є однією з основних функцій цього механізму. Сторони погоджуються з тим, що хоча механізм і визначив координуючу організацію (тобто місцеве співтовариство), всі члени будуть підтримувати ефективну координацію між собою. Координація, описана в розділі 8 цього Протоколу, буде основою для відображення більш ефективної координації діяльності. Спільне використання відповідної інформації буде супроводжуватися також чіткими процедурами моніторингу та оцінки спільної роботи [Додаткові особливі способи вдосконалення координації членів механізму повинні бути розроблені в окремому документі після підписання цього Протоколу. Ці правила / керівні принципи членів повинні бути встановлені в конкретних розділах цього Протоколу, а також у міжнародних і національних стандартах співпраці та координації].

10. ФУНКЦІЇ ТА СФЕРИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Це проект типового протоколу, тому, з урахуванням реальної ситуації в Україні та змін, що наразі відбуваються у національному законодавстві та процедурах, які, як очікується, будуть прийняті найближчим часом, надати детальну інформацію в цьому розділі не є можливим. Проте дуже важливо виділити його як один із основних розділів Протоколу. Чіткий розподіл функцій та сфер відповідальності є попередньою умовою успішного функціонування цього механізму, який ефективно вирішує проблеми насильства стосовно жінок та домашнього насильства. Нижче стисло представлена модель, як цей розділ повинен виглядати.

- a) Сторони домовилися чітко визначити функції та сфери відповідальності кожного члена в межах цього механізму на додаток до загальних обов'язків і відповідальності, викладених у розділі положень цього Протоколу.
- b) Функції та сфера відповідальності кожного члена ґрунтуються на законодавчій базі відповідно до опису в розділі 2 цього Протоколу і, зокрема, на новому доопрацьованому законі _____ [вказати номер, дату і точну назву нового закону про домашнє насильство після його затвердження, а також нові зміни до Кримінального кодексу]
- c) Ступінь ясності та детальна інформація, яка наводиться стосовно функцій та сфер відповідальності кожного члена, залежать також від ступеня їхньої участі в різних функціях механізму.
- d) Сторони погоджуються визнати конкретні функції та сфери відповідальності кожного з членів таким чином:

і. Поліція – має обов'язок і відповідальність негайно реагувати на будь-які заяви про насильство стосовно жінок і випадки домашнього насильства. Після негайного виїзду за вказаною адресою і запобігання подальшій ескалації інциденту застосу-

вання насильства, поліція має обов'язок і відповідальність задовольнити безпосередні потреби жертв та їхніх утриманців, а також розпочати провадження з метою покарання кривдника. Якщо жертви потребують медичної підтримки, поліція повинна викликати відповідну службу системи охорони здоров'я, яка є частиною цього механізму на даному рівні влади. Якщо немає необхідності або невідкладної потреби у вирішенні питань щодо медичної допомоги, поліція може викликати відповідну службу системи соціального обслуговування, яка є частиною цього механізму, з метою задоволення додаткових потреб жертв насильства і продовжити організацію розгляду справи. У той час як інші члени мають справу із задоволенням потреб жертви, поліція може продовжити конкретні процедури/заходи, що стосуються кривдника, згідно з положеннями відповідного закону.

- ii. Медична служба** – після візиту жертви (якщо медична служба є першою установою, куди звернулася жертва) або після отримання повідомлення від поліції персонал медичної служби повинен негайно задовольнити потреби жертви у медичній допомозі. Якщо це важливо для збереження здоров'я жертви, вони можуть госпіталізувати її на одну або дві доби і водночас повідомити представників соціальної служби та інших членів механізму перенаправлення для здійснення додаткових необхідних кроків (спеціалізований притулок, спеціалізований центр з надання безкоштовної юридичної підтримки, тощо).
- iii. Соціальні служби** – якщо соціальна служба є першим інститутом куди звернулася жертва насильства, або після отримання повідомлення від інших членів механізму, з ким контактує жертва, слід провести оцінку ризику і, відповідно, вжити конкретних заходів. За потреби представники соціальних служб можуть надавати психологічну й моральну підтримку жертвам / потерпілим (шляхом залучення персоналу відповідної кваліфікації). Спеціаліст служби соціальної допомоги, який призначається для координації роботи МКТ, також буде нести відповідальність за виконання відповідних додаткових функцій.
- iv. Місцева рада** - несе відповідальність за виконання координуючої ролі, ефективний обмін інформацією і створення якісного зв'язку механізму з додатковими структурами на вищих рівнях (місто, район, область), а також забезпечення необхідної підтримки (фінансової, надання людських ресурсів), щоб зробити роботу цього механізму більш ефективною.
- v. Інші правоохоронні структури** – прокуратура і суд розглядають справи, направлені поліцією, виконуючи свої обов'язки і зобов'язання, як це встановлено в національній законодавчій базі.
- vi. НУО** – залежно від їхнього рівня досвіду, НУО підтримують роботу механізму шляхом надання спеціальних послуг або підтримки інших функцій, пов'язаних з інформуванням і підвищенням обізнаності, збором і аналізом даних, перенаправленням справ, діяльністю щодо підготовки і підвищення компетентності тощо.

11. КОНТАКТНІ ОСОБИ

- a) Кожна сторона повинна призначити контактну особу, якій будуть направлятися усі повідомлення в усній або письмовій формі про випадки насильства, в електронному вигляді та/або офіційно. Дані, такі як повне ім'я і прізвище цієї особи, посада в організації та її контактна інформація, повинні бути надані координуючому інституту _____ [зазначте повну назву координуючого інституту, тобто Муніципалітет xxx] не пізніше як через 5 (п'ять) робочих днів від дати підписання цього Протоколу.
- b) Сторони повинні ділитися необхідною інформацією про випадки насильства стосовно жінок та домашнього насильства, вирішені шляхом міжвідомчого співробітництва. Ця інформація повинна направлятися пану /пані _____ [зазначити ім'я відповідальної особи, призначеної контактною особою координуючої організації] щомісяця [змінити

кількість, яка, на вашу думку, буде більш доцільною для вашого населеного пункту], але не пізніше 5-го числа наступного місяця. Інформація повинна направлятися офіційно з листом Протоколу на адресу _____ [вказати правильну поштову адресу координуючої організації], а також в електронному вигляді на адресу _____ [вказати офіційну адресу електронної пошти призначеної особи координуючої організації].

- c) Контактні особи кожної сторони (організацій-членів) відповідатимуть також за правильність змісту всіх протоколів засідань, списки учасників, керівні принципи, а також за будь-які інші додаткові документи, що стосуються інформації, якою обмінюються члени механізму.

12. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

- a) Сторони несуть відповідальність за обопільне виконання своїх зобов'язань і умов, викладених у цьому Протоколі.
- b) Цей Протокол набирає чинності від дати його підписання всіма сторонами і залишається чинним протягом 12 наступних місяців [або замість 12 місяців ви можете вказати проміжок часу, який ви вважаєте більш доцільним в умовах вашого населеного пункту].
- c) Цей протокол може переглядатися і доопрацьовуватися з урахуванням вимог його сторін, а також змін внесених до національного законодавства України.
- d) Спори, що виникають між сторонами, вирішуються на основі взаємних домовленостей шляхом переговорів. Якщо урегулювання спору мирним шляхом неможливе, сторони можуть направити питання до _____ [вказати назву відповідної установи, яка, на вашу думку, може вирішити конфлікт між сторонами, членами цього механізму (тобто суд _____)].
- e) Цей протокол складено у ___ аналогічних примірниках [вказати кількість копій, урахувавши кількість членів / сторін, які будуть підписувати його], українською мовою, по одному для кожної зі сторін.

13. ПІДПИСИ

Будь ласка, перерахуйте нижче назви установ / організацій, які становлять частину цього механізму, а також імена відповідальних осіб (представника вищого рівня кожної зі сторін), які будуть підписувати цей Протокол. Кожен населений пункт самостійно встановлює порядок перерахунку інститутів, проте рекомендовано почати з координуючої організації.

Додаток II. Стратегічне планування: Необхідні етапи для створення ефективного механізму міжвідомчого співробітництва

- ▶ Оцінити наявну у громаді відповідь на насильство щодо жінок і домашнє насильство
  - Визначити, до кого наразі звертаються, як реагує кожен структурний елемент механізму, як наразі взаємодіють члени, які тенденції можна виявити у справах, і конкретні напрями, які потребують покращень.
- ▶ Визначити доступні послуги та ресурси.
  - Широке дослідження не потрібне, натомість необхідно визначити ключових поставальників послуг, фактичні послуги, які наразі надаються, і їхні контактні дані.
- ▶ Визначити ключових партнерів.
  - Зібрати імена й контактні дані всіх, хто повинен входити до команди термінової відповіді, команди довгострокової відповіді та команди зі стратегічних питань. Визначити широкий обсяг ресурсів для підготовки максимально вичерпної відповіді.
- ▶ Визначити недоліки у послугах / ресурсах.
  - Визначити недоліки у послугах, доступних жертвам, шляхом перегляду й звернення до наявних у громаді ресурсів. Це важливий крок у процесі стратегічного планування, оскільки ці недоліки виринатимуть знов і знов у спробах надати допомогу жертвам. Ці недоліки слід ретельно розглядати й виносити на кожне засідання для обговорення короткострокового вирішення проблем і довгострокових рішень на рівні політики.
- ▶ Розробити план місцевої відповіді з детальними протоколами.
  - Комітет у повному складі повинен обговорити й затвердити крок за кроком план відповіді, до якого повинні увійти питання першого контакту з жертвою, залучення до роботи ключових учасників, наступних дій і ведення справи, а також проблеми щодо довгострокових системних покращень. До плану відповіді повинні увійти спеціальні протоколи кожного структурного елемента та зобов'язання й згода всіх членів запровадити їх.
- ▶ Визначити керівні вказівки до відповіді для кожного структурного елемента.
  - Кожен структурний елемент повинен визначити свої конкретні протоколи відповіді, а комітет у повному складі повинен ввести ці протоколи, щоб створити стандартизовану відповідь для механізму. Кожен член повинен погодитись і зобов'язатись імплементувати ці протоколи із сумісними спільними цілями.
- ▶ Визначити й розглянути навчальні потреби.
  - Щоб гарантувати глибоке розуміння проблеми домашнього насильства всіма суб'єктами реагування, поставальниками послуг і нормотворцями, потрібно розробити чіткий стандарт необхідного навчання для всіх членів з проблем / динаміки насильства щодо жінок і домашнього насильства, кращих практик посередництва для жертв / вцілілих після насильства, функцій і обов'язків кожного члена та цілей і вимог законодавства.
- ▶ Неформальні системи комунікації.
  - У контексті розвитку відносин із кожним членом команди, розгляду потреб жертв поза структурою щомісячних засідань і посилення міцного співробітництва для прийняття рішень стосовно найкращої підтримки жертви, необхідно намітити шляхи для менш формального співробітництва і комунікації стосовно жертв і їхніх потреб. У контексті такої комунікації важливо підтримувати функції та обов'язки кожного суб'єкта відповіді та забезпечувати конфіденційність і безпеку жертви.
- ▶ Визначено вирішення конфліктів між учасниками.
  - Конфлікт – це неминуче, очікуване і навіть позитивне явище з-поміж членів механізму. Кожен член відданий конкретній, визначеній та важливій справі в межах своєї

компетенції. Функції, які він виконує, можуть суперечити іншим функціям у команді. Вирішення конфліктів слід обговорити й спланувати на початковому етапі стратегічного планування для гарантування його повного здійснення. Без дотримання етичних правил активної участі щодо розходжень, приводів для занепокоєння і конфліктів механізм може швидко поринути в умови недовіри, відсутності поваги до інших членів і небажання працювати разом. У такому випадку команда втрачає зосередженість і здатність реагувати на проблеми насильства щодо жінок і домашнього насильства. Розробка конкретних заходів реагування на конфлікти і зобов'язання дотримуватися цих заходів є особливо важливими компонентами ефективної команди.

- ▶ Описи повноважень із зазначенням функцій і обов'язків кожного структурного елемента.
  - Розробка конкретних функцій і обов'язків кожного члена механізму є вкрай важливою. Кожен компонент повинен визначити, що йому необхідно робити в межах своєї сфери і якими є його правові та професійні зобов'язання стосовно відповіді на насильство щодо жінок і домашнє насильство. Кожну з цих визначених функцій слід однаково поважати і враховувати під час розробки й імплементації відповіді.
- ▶ Визначення оцінки.
  - Під час створення командою протоколів відповіді та стратегій втручання значну увагу слід приділити потребі у моніторингу й оцінці майбутнього успіху механізму і загальної відповіді на насильство щодо жінок і домашнє насильство. Необхідно приділити увагу створенню системи для визначення ефективності відповіді й того, як будуть визначатися майбутні потреби в ресурсах.
- ▶ Довгострокова розробка ресурсів на рівні політики.
  - Члени повинні продовжувати зосереджуватись на проблемах розробки ресурсів, фінансового забезпечення, правових приписів та інших типів рішень на рівні політики, необхідних для забезпечення повної національної відповіді на проблеми насильства щодо жінок і домашнього насильства.
- ▶ Розробити й погодити «філософський» підхід у втручанні у справи з насильством щодо жінок і домашнього насильства.
  - Одне з перших і найважливіших обговорень, якого потребує механізм, стосується визначення спільного філософського підходу у втручанні у справи з насильством. Прикладами філософських питань є такі теми, як відповідальність правопорушника, розширення можливостей жертви й пріоритетність безпеки.
- ▶ Визначити розклад засідань: спеціальних, щомісячних, щоквартальних.
  - Упродовж розробки механізму надзвичайно важливим є призначення часу для регулярних засідань. Кожен член повинен бути певним щодо своїх очікувань стосовно часу й виконаної роботи і надавати їм першочергове значення у межах свого робочого навантаження. Присутність і участь усіх членів є вкрай важливими.
- ▶ Стратегії спільної діяльності з надання відповіді жертві.
  - Окрім функцій, обов'язків і протоколів відповіді жертві, існує важлива можливість розробляти стратегії втручання, які можуть покращити ефективність команди. (Наприклад, наявність службовців жіночої статі для відповіді на конкретні питання; те, що першими із жертвами говорять адвокати.)
- ▶ Визначити напрям механізму.
  - Важливо чітко оголосити місію й об'єкт уваги механізму, а також чітко визначити обмеження, необхідні зусилля та першочергові завдання.
- ▶ Етичні стандарти комунікації.
  - Це важливий і корисний компонент будь-якої робочої групи. Комунікація повинна бути прямою, чесною і викликати довіру. Непряме обговорення питань або недостатній розгляд питань призводять до порушення функціонування й ефективності команди.

- ▶ Голосування чи загальне погодження.
  - Під час створення механізму слід обговорити те, як прийматимуться першочергові рішення. Визначити процес ухвалення неформальних і формальних рішень і створити систему імплементації цих процесів.
- ▶ Створення меморандумів про взаєморозуміння.
  - Меморандуми про взаєморозуміння необхідні для чіткості й сталості надання послуг. Кожна організація повинна визначити свої конкретні функції і внески до механізму. Угоди, в яких визначаються функції та обов'язки кожної організації, повинні розроблятися й підписуватися на початкових етапах планування. Ці угоди повинні підписувати особи, уповноважені на забезпечення відповідності їхнього змісту.

Стосовно наявних структур:

У деяких громадах уже діють певні типи координованих команд. Ці команди часто працюють над різними проблемами й повинні завершити процес стратегічного планування із приділенням головної уваги виключно насильству щодо жінок і домашньому насильству. Крім того, ці створені групи повинні врахувати таке:

- ▶ Ключові учасники у справах домашнього насильства щодо жінок.
  - Більшість наявних груп головним чином зосереджені на дітях або інших соціальних питаннях і не мають достатньо компетентних представників громади у команді відповіді для реагування на насильство з боку сексуального партнера. Україй важливо гарантувати, що до наявної команди належать працівники поліції, суду, соціальних служб та інші особи із досвідом у питаннях боротьби із насильством у стосунках між сексуальними партнерами для гарантування того, що протоколам, послугам і веденню справ жертв приділена належна увага.
- ▶ Гарантувати, що до протоколів включені особи, які надають підтримку дорослим жінкам, потерпілим від насильства з боку сексуального партнера.
  - Планування присутності й залучення відповідних членів громади до ведення справ жертв насильства з боку сексуальних партнерів.
- ▶ Відбір персоналу для роботи у справах насильства щодо жінок і домашнього насильства.
  - Кваліфікація керівництва та членів механізму повинні відповідати вимогам їхньої посади, аби задовольнити потреби жертв насильства щодо жінок і домашнього насильства. Якщо визначена команда відповідає на додаткові питання, слід показати, що задовольняються конкретні потреби жертв насильства з боку сексуальних партнерів, оскільки вони значно відрізняються від жертв домашнього насильства з-поміж молоді й осіб похилого віку.
- ▶ Зосередження уваги на жертві.
  - Необхідно гарантувати, що наявні відповіді (комітети) мають встановлений час для зосередження уваги на жертвах домашнього насильства, зокрема насильства з боку сексуальних партнерів.
- ▶ Відновлення сил наявних членів.
  - Гарантувати, що наявні члени готові й здатні приймати виклики і вирішувати проблеми щодо насильства з боку сексуальних партнерів. Члени повинні брати повноцінну участь в обговоренні, прийнятті рішень і наданні відповіді на насильство щодо жінок і домашнє насильство всіх типів.
- ▶ Зміна структури засідань.
  - Гарантувати, що у плані заходів встановлено чіткий час для обговорення випадків насильства щодо жінок і домашнього насильства. Забезпечити належні часові межі для відповідних обговорень ведення справи, присвячених потребам конкретного населення. Розглянути ресурси, недоліки й інші питання, які стосуються насильства щодо жінок і домашнього насильства.

Додаток III. Огляд кращих практик міжвідомчого співробітництва у сфері протидії та боротьби з насильством щодо жінок та домашнім насильством в Україні

Не існує єдиної моделі скоординованої відповіді на насильство щодо жінок та домашнє насильство. Навпаки, ініціативи відрізняються відповідно до місцевих і регіональних особливостей, виду насильства і наявних людських та фінансових ресурсів.

У той час як в США міжвідомчі ініціативи, так звана скоординована відповідь суспільства, розвивались на початку 1980-х років, європейські моделі почали розвиватись на 15-20 років пізніше. Термін «міжвідомча робота» з'явився у Сполученому Королівстві, європейській країні з найбільшим досвідом у вирішенні цього питання. Не дивно, що країни, в яких вже довгий час працюють служби допомоги жінкам, як-то Сполучене Королівство, Німеччина, Австрія та інші, є лідерами з цього питання. Наприклад, у США, учасники руху жінок проти насильства були основними представниками, які лобювали більш активне дотримання і звітність державних установ для запобігання і припинення насильства проти жінок та дітей.

Фактично, з досвіду США можна взяти основні принципи ефективної системи скоординованої відповіді. Модель скоординованої відповіді Дулута суспільства домашньому насильству вперше була запроваджена у штаті Міннесота і з того часу була прийнята в США і у всьому світі, зокрема в Європі. Хоча вона спрямована на вирішення проблеми домашнього насильства, ця модель суспільної інтервенції може стати прикладом динамічної скоординованої відповіді на різні форми насильства. Ця модель спрямована на забезпечення кращих інтересів жертви та її дітей, одночасно гарантуючи відповідальність кривдника. Вона спирається на встановлення гнучкої домовленості між зацікавленими особами на місцевому рівні, в якій НУО відіграють головну роль. У 2014 році модель Дулута отримала «Золоту нагороду» від Ради з питань світового майбутнього як найкраща політика для вирішення проблеми насильства проти жінок та дівчат.

Інші моделі міжвідомчої співпраці були розроблені в Європі. Такі з них є найбільш вагомими:

1. Посилення міжвідомчої співпраці шляхом укладання формальних договорів

Іспанія

Іспанська модель полягає у скоординованій відповіді, передбаченій законом. В Органічному законі 1/2004 від 28 грудня про комплексні заходи захисту від насильства за гендерною ознакою визначений скоординований, міжвідомчий підхід, в якому задіяні всі правоохоронні служби.

Відповідно до законодавства, державні органи створюють план співпраці для забезпечення узгодженої реалізації ініціатив для запобігання і кримінального переслідування насильства за гендерною ознакою і захисту його жертв. До цієї моделі скоординованої відповіді входять медичні служби, судові органи, національні правоохоронні органи і служби безпеки, управління соціальних служб і організації з питань гендерної рівності.

Протоколи між різними органами влади зазначені як інструмент для гарантування міжнародної комплексної відповіді різних пов'язаних органів влади і служб. Для дотримання цього положення, протоколи були ухвалені місцевими органами, на які було покладено вирішення проблеми насильства проти жінок.

Будуть створені служби для забезпечення їхньої ефективності, завдяки спеціалізації персоналу і спільним діям. Ці служби будуть координувати свої дії і спільно з правоохоронними органами,

Міжвідомча співпраця не повинна бути покладена лише на фізичних осіб, які вірять у користь від обміну інформацією, вона вимагає формальних угод: таких, як керівні положення, протоколи і плани дій.

суддями, які розглядають справи про насильство проти жінок, медичними установами й організаціями, покликаними надавати жертвам правову допомогу у відповідних регіонах.

Сполучене Королівство

У Сполученому Королівстві Підрозділ з питань боротьби з примусовими шлюбами надає інформацію, рекомендації і консультації державним підрозділам і спеціалістам у сфері боротьби з примусовим шлюбом. Політики і практики для вирішення цього питання були розроблені з часу публікації Національного плану дій з питань боротьби з примусовим шлюбом.

У 2005 році була проведена національна консультація, під час якої було прийнято рішення не посилювати застосування кримінального законодавства для вирішення цього питання, а розробити засоби цивільного захисту і провести підготовку спеціалістів, що безпосередньо працюють у цій сфері (такі, як: співробітники правоохоронних органів, медичних і навчальних закладів), з метою забезпечення їхнього активного втручання. Законом про примусові шлюби (цивільний захист), ухваленим у 2007 році, передбачено охоронні судові накази і засоби цивільного захисту жертв. Після чого Підрозділ з питань боротьби з примусовими шлюбами опублікував міжвідомчі керівні принципи й електронні навчально-методичні матеріали для спеціалістів.

Міжвідомчі розгляди справ – це додатковий інструмент для посилення підтримки, яка необхідна жертвам у особливих випадках, наприклад, у період підвищеного ризику.

Сполучене Королівство

Підрозділи поліції з питань боротьби з домашнім насильством були запроваджені на початку 1990-х років і на національному рівні діяли спільно з працівниками, які пройшли спеціальну підготовку у сфері допомоги людям, що зазнали домашнього насильства («співробітники поліції з питань боротьби з домашнім насильством»). Ці підрозділи були перейменовані на Підрозділи громадської безпеки. На офіцерів поліції покладено завдання тісно співпрацювати з іншими державними і неурядовими організаціями для запобігання домашньому насильству (такими, як: регіональний Форум з питань домашнього насильства, незалежні радники з питань домашнього насильства (IDVAs), служби захисту дітей (CPS), незалежні радники з питань сексуального насильства (ISVAs) тощо). Наприклад, при Службі столичної поліції Лондона організована Робоча група з питань домашнього насильства, до якої входять представники організацій підтримки жертв, правозахисні служби та інші партнери.

У 2009 році Асоціація керівників поліцейських служб офіційно визнала й ухвалила Модель виявлення, оцінки та усунення ризику домашнього насильства, переслідування, домагання і насильства за мотивами честі (DASH), з метою виявлення й оцінки потенційної загрози домашнього насильства.

Нідерланди

У 2013 році парламент Голландії ухвалив національний План дій, спрямований на боротьбу з примусовими шлюбами, насильством за мотивами честі і залишенням без засобів до існування в межах загальнодержавного підходу до вирішення проблеми насильства у випадках, коли один з подружжя перебуває на утриманні.

Метою Плану дій є запобігання і своєчасне виявлення (неминучих) примусових шлюбів шляхом інформаційно-роз'яснювальних заходів і підготовки спеціалістів.

У межах цього Плану дій муніципальні утворення здійснюють спільне управління разом з такими суб'єктами, як: правоохоронні служби, прокурори, соціальні працівники, медичні працівники, навчальні заклади, служби підтримки жертв домашнього насильства і притулки для жінок. Цільові групи – це (потенційні) жертви примусових шлюбів (з особливою увагою до молодих людей), їхні сім'ї і кривдники.

У межах Національного плану дій було запроваджено кілька проектів. З-поміж них був встановлений національний механізм співпраці. Уряд розробив протокол співпраці між медичними працівниками, поліцією і прокурорами, які ведуть справи про примусові шлюби із залишенням без засобів до існування. Крім того, для поглиблення знань і досвіду серед спеціалістів з питань примусових шлюбів, було започатковано національний механізм координації, аналогічний Підрозділу з питань боротьби з примусовими шлюбами Сполученого Королівства.

2. Посилення міжвідомчої співпраці, шляхом проведення розглядів справ

Сполучене Королівство

Міжвідомчі конференції з оцінки ризику (MARACs) – це засідання, в яких беруть участь державні і приватні установи/ організації, що працюють у сфері боротьби з домашнім насильством (наприклад, поліція, школи, служби підтримки жертв, медичні установи, соціальні служби, пенітенціарні установи й установи умовного покарання) для обговорення справ підвищеного ризику і формулювання планів скоординованих дій для кожного з них.

Це щомісячні засідання, на яких головує представники поліції, кінцевою метою яких є запобігання повторної віктимізації і потенційно смертельного насильства.

MARACs були вперше проведені у Кардіффі в 2003 році, і дослідження їхньої ефективності показали, що вони суттєво підвищують безпеку жертв і їхніх дітей і сприяють підвищенню стандартів роботи спеціалістів.

В Англії та Уельсі діє близько 260 MARACs, частину фінансування яких бере на себе держава у межах стратегії «Заклик до припинення насильства проти жінок і дівчат». Щорічно вони розглядають близько 56 500 справ за рахунок державного гаманця на суму 1,4 млн фунтів стерлінгів (1,7 млн євро). Було виявлено, що MARACs знижують повторне насильство на 60% і діють надзвичайно економно, оскільки на кожне витрачене євро заощаджують шість євро з бюджетних коштів.

Для ефективної роботи MARAC були визначено десять принципів:

1. Виявлення – всі відомства і служби виявляють жертв з високим ступенем ризику шляхом проведення оцінки ризику і/або передачі справи відповідній службі в найкоротший термін після виявлення факту домашнього насильства.

2. Передача справи MARAC – всі жертви з високим ступенем ризику, які відповідають критеріям передачі MARAC, будуть передані відповідними установами до розгляду MARAC в найкоротший термін.

3. Міжвідомча взаємодія – до MARAC входять належні і постійні представники всіх відповідних служб.

4. Незалежне представництво і підтримка жертв – всім жертвам з високим ступенем ризику надається постійна підтримка і представник – незалежний радник з питань домашнього насильства (IDVA) або інший незалежний представник, який, передусім, опікується безпекою під час реалізації процедури MARAC.

Незалежний правозахисник жертви може відігравати комплексну роль в системі скоординованої відповіді. Він надає психологічну і правову допомогу, щоб спонукати жертву розповісти про своє становище і дізнатися про свої права. Також вони надають практичну підтримку: супроводжують жертву до поліції або суду і беруть участь у розглядах справ. Їхні дії можуть стати ключовими для гарантування безпеки жертви і її віри у систему.

5. Розгляд і обмін інформацією – представники MARAC розглядають справи і обмінюються відповідною і необхідною інформацією для виявлення ризику і планування безпеки. Цих процедур дотримуються, щоб гарантувати постійну безпеку і конфіденційність.
6. Планування дій – розробка планів дій для вирішення питань, пов'язаних з виявленими ризиками.
7. Число справ і ресурси – MARAC має достатню кількість спеціалістів для направлення до розгляду і ресурсів, щоб гарантувати всім жертвам з високим ступенем ризику, які відповідають критеріям MARAC, надання підтримки у своїх місцевих MARAC.
8. Рівність – MARAC бере на себе обов'язок забезпечити рівність прав у вирішенні кожної справи.
9. Оперативна підтримка – систематична координація й адміністративна підтримка ефективної роботи MARAC.
10. Управління – ефективне управління для забезпечення продуктивності, стабільності і звітності MARAC.²²

3. Посилення міжвідомчої співпраці завдяки роботі незалежних правозахисників жертв

Сполучене Королівство

Незалежних радників з питань домашнього насильства (IDVA) фінансує Міністерство внутрішніх справ і неурядовий сектор для забезпечення професійної підтримки жертвам домашнього насильства.

Їхня роль визначена таким чином: *«Виступаючи першою контактною особою, незалежні радники з питань домашнього насильства зазвичай працюють зі своїми клієнтами від моменту виникнення критичної ситуації для оцінки рівня ризику, обговорення можливих слушних рішень і розробки планів безпеки. Вони активно реалізують ці плани, які покликані вирішити нагальну проблему безпеки, зокрема, конкретні кроки для захисту себе і своїх дітей, а також, надати рішення на майбутнє»*. Залучення експертів для підтримки жертв домашнього насильства (IDVAs) було вперше запропоновано у Національному звіті про домашнє насильство (2005 рік), і в наступні роки у цьому звіті було зафіксовано швидке зростання обсягу використання їхніх послуг, що певною мірою спираються на роботу правозахисних служб. IDVAs проходять професійну підготовку, яку проводить Скоординована дія проти домашнього насильства (CAADA), щоб підготувати їх для виконання відповідних функцій. Перша загальна багатоцентрова оцінка цієї ініціативи показала, що це дуже перспективний механізм, який надає реальні варіанти вирішення питань управління ризиком і гарантування безпеки жертв.

Сполучене Королівство

Незалежні радники з питань сексуального насильства (ISVA) надають незалежну підтримку жертвам сексуального насильства шляхом застосування засобів кримінального судочинства і також фінансуються Міністерством внутрішніх справ. Ця служба, яка була створена у 2006 році, працює з жертвами сексуального насильства для надання практичної, немедичної підтримки як тим жертвам, які мають доступ до служб кримінального правосуддя, так і тим, хто не вдається до цих засобів. ISVAs допомагають жертвам жити без страху насильства і мати доступ до послуг, які їм необхідні в результаті жорсткого поводження і насильства. Радники працюють у Центрах направлення жертв сексуального насильства або у волонтерських організаціях. ISVAs спираються на досвід, здобутий незалежними радниками з питань сексуального насильства.

²² <http://eige.europa.eu/gender-based-violence/good-practices/united-kingdom/effective-co-ordination-between-local-agencies-cuts-repeat-domestic-violence-60>

4. Посилення міжвідомчої співпраці завдяки єдиним центрам надання послуг

Швеція

Проект Карін – це пілотний проект, спрямований на посилення співпраці між поліцією і соціальними службами в Мальме. Двоє слідчих-криміналістів і двоє соціальних працівників знаходяться в одному приміщенні і тісно співпрацюють для спрощення доступу до цих спеціалістів жертвам, зокрема, дітям, які стали свідками насильства.

Крім того, як поліція, так і соціальні працівники, постійно перебувають у тісному контакті з іншими організаціями і державними органами.

Коли слідчі-криміналісти отримують заяву, вони негайно повідомляють соціальних працівників. Соціальні працівники контактують з жінкою впродовж 24 годин для оцінки необхідності надання підтримки і допомоги в отриманні належного захисту.

Проект здійснюється шляхом створення спеціальної атмосфери. Особливу увагу приділяють меблям, текстилю і вибору кольору. Метою такої обстановки є створення відчуття захищеності, комфорту і доброго самопочуття, з надією на те, що це спонукає жінку взяти участь у поліцейському розслідуванні.

Завдяки проекту, жінки-жертви відзначили, що представники поліції були добрими, приємними і чуйними. Жінки також стверджували, що вони отримали корисну інформацію про ведення розслідування.

Термін «єдиний центр надання послуг» означає розташування представників різних служб, які працюють у сфері домашнього насильства, зокрема відділення правоохоронних служб, в одній будівлі або неподалік одна від одної.

Було доведено, що це дозволяє суттєво підвищити рівень якості надання послуг і, в деяких випадках, переконати жертву подати позов і довести справу до судового розгляду.

Сполучене Королівство

Центри направлення жертв сексуального насильства (SARCs) – це безпечні приміщення, де жертви сексуального насильства можуть отримати комплексні послуги: медичну допомогу, правову підтримку і консультацію у кваліфікованих спеціалістів. Таким чином, SARCs – це міжвідомчий підхід, який об'єднує різні юридичні, медичні служби і відділи в одному місці, що допомагає як жертвам, так і службам кримінального розслідування. На сьогодні в Англії та Уельсі існує більше 40 центрів направлення жертв сексуального насильства, ще дев'ять перебувають на стадії розробки. Багато центрів направлення розміщені в лікарнях. Для жертв такий тип центру дозволяє знизити стрес від наслідків насильства. Уряд заявив про свій намір продовжити фінансування і розвиток цієї служби у партнерстві з місцевими службами.

Данія

У Данії **Центри жертв зґвалтування (CRV)** вважаються провідною міжвідомчою державною моделлю допомоги жертвам зґвалтування і сексуального нападу. Данська модель надає безкоштовне лікування, огляд судово-медичного експерта, послуги поліції, консультацію психолога і добре структурований порядок подальших дій – все це в одному приміщенні в центрі міста. CRV відкриті протягом 24 годин на добу, 7 днів на тиждень і гарантують безпеку і професійне оточення, в якому приймають і допомагають цій вразливій групі населення та одночасно намагаються знизити ризик повторної віктимізації. CRV тісно співпрацюють з такими навчальними закладами, як університети, для проведення суттєвих досліджень і освітніх заходів, спрямованих на покращення розуміння цього явища, розробку і реалізацію програм запобігання.

5. Міжвідомча співпраця і медичні працівники

Німеччина

Послаблення впливу сексуального насильства залежить від системи охорони здоров'я так само, як і від правоохоронної системи, тому важливо, щоб лікарні і лікарі загальної практики знали, як визначити жертв серед своїх пацієнтів. Тому партнерством німецької НУО та інститутів університетів було вирішено розробити і запровадити стандарт поведінки з жертвами насильства.

У ньому визначена систематична стандартна процедура скринінгу для лікарів, з метою виявлення жертв домашнього насильства у пунктах швидкої допомоги і створення моделі інтервенції. У стандарті зазначено, як звертатись до жінок, на які ознаки слід звертати увагу, де знайти інформацію, в чому полягають норми закону і як підготувати документацію для суду. У ньому також враховані потреби певних соціальних груп таких, як мігранти і жінки з особливими потребами, з точки зору медичного забезпечення.

Медичні працівники і спеціалізована психотерапевтична допомога – ключові суб'єкти в системі скоординованої відповіді насильству проти жінок та домашньому насильству.

Проект стикнувся з певним небажанням з боку лікарів визнати необхідність покращення їхніх методів лікування, але ці сумніви вдалось розвіяти шляхом особистих зустрічей, підкріплених рішеннями асоціацій медичних працівників.

Партнери усвідомлювали необхідність спільної роботи різних служб для вирішення цього питання, і тому доклали зусиль для створення міжвідомчих мереж із залученням асоціацій з питань боротьби з насильством, медичних установ і асоціацій лікарів загальної практики. З цією метою були укладені протоколи і договори.

У межах проекту підготовку пройшли 136 лікарів з п'яти міських і сільських регіонів Німеччини, які надали досить позитивні відгуки. Ці заходи досі здійснюються в деяких пілотних регіонах за фінансової підтримки відповідних земельних урядів. Якщо проект буде проводитись по всій країні, він має отримати підтримку решти земель

6. Міжвідомча співпраця і спеціалізована психотерапевтична допомога

Австрія

В Австрії змінами до Закону про кримінальне і цивільне судочинство були закріплені права, передбачені законом, на **психосоціальну і правову підтримку суду** для всіх жертв злочинів із застосуванням насильства. Метою цих змін є дотримання прав жертв і надання їм засобів захисту під час судового розгляду. Уряд Австрії доручив їхнє виконання спеціалізованим організаціям з питань підтримки жертв. Позитивні відгуки і збільшення кількості звернень серед жертв насильства за гендерною ознакою і сексуального насильства є свідченням успіху і важливого значення цього правового положення.

У 2014 році ця політика отримала «Срібну нагороду» від Ради з питань світового майбутнього як одна з найкращих політик для вирішення проблеми насильства проти жінок та дівчат.

7. Міжвідомча співпраця і програми боротьби з правопорушниками

Німеччина

Тридцять сім організацій, які працюють з чоловіками, схильними до насильства, по всій Німеччині, об'єднали свої зусилля під егідою Федеральної асоціації по роботі з правопорушниками, які вчиняють акти домашнього насильства (BAG TäHG), для розробки стандартів своєї роботи.²³ На вті-

²³ <http://eige.europa.eu/gender-based-violence/good-practices/germany/standards-work-perpetrators>

лення цієї ініціативи було витрачено три роки консультацій і фінансування Федерального міністерства. Ініціатива ґрунтувалась на оцінці попередніх проектів і на досвіді людей, які в своїй роботі щодня стикаються з цією проблемою. Результати роботи обговорювали з представниками організацій, які надають психотерапевтичну допомогу, телефонів довіри і притулків для жінок, які брали до уваги точку зору жертв.

Перші стандарти були ухвалені у травні 2007 року у Майнці спільно 37 організаціями, які працюють з правопорушниками в Німеччині, і в них подано роз'яснення до здійснення їхньої роботи і методології. З того часу робоча група BAG TäHG Федеральної асоціації по роботі з правопорушниками, які вчиняють акти домашнього насильства, продовжує розвивати стандарти і підлаштовувати їх відповідно до розвитку суспільства.

Стандарти, визначені у BAG TäHG, стали новим інструментом для роботи з правопорушниками, які вчиняють акти домашнього насильства.

8. Посилення міжвідомчої співпраці завдяки веб-технологіям

Бельгія

У Бельгії національний План дій на 2010-2014 роки передбачає використання інформаційної і комунікаційної технологій (ІКТ) для кращого реагування на насильство щодо жінок²⁴.

Існує низка веб-сайтів з питання домашнього насильства, які були створені різними суб'єктами з акцентом на різні аспекти. Наприклад, у франкомовній частині країни веб-сайт www.ecouteviolencesconjugales.be був створений як проміжна ланка до діючого телефону довіри. Інший сайт www.violencesconjugales.be - ініціатива Центрів обміну ресурсами (Pôles de ressources). Також існують інші ініціативи організацій з прав жінок для надання конкретної інформації і підтримки через веб-сайти. З метою уникнення розростання джерел інформації, зацікавлені служби прийняли рішення про створення національного інформаційного веб-сайту. Він представлений французькою і голландською мовами.

Іспанія

Іспанія також використовує веб-технологію для надання оновленої інформації про доступні ресурси і суб'єктів, задіяних у боротьбі з насильством за гендерною ознакою на місцевому рівні.

На цьому веб-сайті²⁵, жертви можуть знайти інформацію про: (1) всі державні, регіональні і місцеві урядові служби і центри, які надають інформацію і консультації; (2) всі зареєстровані асоціації із захисту прав жінок, які певним чином задіяні у запобіганні насильству; (3) всі відділки поліції і національної гвардії, зокрема, всі спеціальні «установи для сімей», створені у 2007 році для допомоги у випадках насильства за гендерною ознакою і жорстокого поводження з людьми; (4) всі суди, які розглядають справи про насильство за гендерною ознакою; (5) багатьох державних і приватних суб'єктів, які надають правову допомогу; (6) НУО та інші асоціації, які сприяють різним видам підтримки жертв або задіяні у запобіганні насильству.

Інформацію можна знайти після визначення бажаного типу ресурсу або за назвою регіону і провінції, або шляхом введення конкретної адреси, щоб на веб-сторінці відобразились найближчі до неї ресурси.

Цільові групи цих ресурсів – це спільнота, а також жертви насильства за гендерною ознакою. На відміну від національного телефону довіри (016), ці послуги доступні лише іспанською мовою.

²⁴ http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/exchange_of_good_practice_es/be_comments_paper_en.pdf

²⁵ <http://wrap.seigualdad.gob.es/recursos/search/SearchForm.action>

Веб-сайт можна застосовувати як інструмент для інформування жертв про послуги, які надають різні служби, разом з інформацією про те, як отримати доступ до цих послуг.

Крім того, у людей, які не знають про наявність ресурсів, можуть виникнути труднощі з їхнім отриманням. Враховуючи ці два аргументи, цей ресурс, фактично, працює для суб'єктів, які надають консультації.

Веб-сайт розміщений за URL-адресою Державної делегації з питань боротьби з насильством за гендерною ознакою, який містить посилання на веб-сайт Міністерства охорони здоров'я, соціальних послуг та рівності. У 2012 році витрати на ці послуги склали 16 000 євро.